

Az 1848-as római katolikus nemzeti zsinat győri egyházmegyei előkészítése

Kelemen Dávid

A magyarországi római katolikus egyházmegyék a 19. században az egyházmegyei zsinatok mellett a nemzeti zsinatok megtartását is igényelték. A század elején Rudnay Sándor hercegprímás szükségét látta egy átfogó belső reformnak, a kezdő lépések megtételére azonban csak esztergomi érseki kinevezése után nyílt lehetőség: 1822-ben Pozsonyban tartandó nemzeti zsinatot hirdetett. Újabb zsinat összehívásának gondolata 1848-ban merült fel, a pozsonyi törvénykezés egyházat érintő pontjai önvédelemre sarkalltak, s ezzel párhuzamosan a forradalmi hangulat hatására a radikális változás lehetősége is körvonalazódott. A zsinati munkálatok megindultak, és az egyes egyházmegyék megszervezhették az előkészítő tárgyalásokat, a politikai helyzet következtében azonban már nem volt lehetőség a nemzeti zsinat megtartására.¹ Az egyházmegyei zsinatok és a tanácskozási kidolgozott esperesi kerületek előkészítő jegyzőkönyvei gazdag forrásanyagot tárnak a kutató elé. Egyrészt betekintést engednek a Magyar Katolikus Egyház és az egyes egyházmegyék életébe, problémáiba és törekvéseibe, másrészt e dokumentumokban az alsópapság nyugtalansága, a kor forradalmi hangulata is tetten érhető, gondoljunk például az anyanyelviség kérdésére.²

A zsinat meghirdetése a Győri Egyházmegyében

A győri egyházmegyei tanácskozmány annyiban volt sajátos, hogy a püspök váratlan halála következtében a káptalani helynök bonyolította le a zsinattal kapcsolatos ügyintézkést. Sztankovics János 1848. március 7-én hunyt el, a forradalom és szabadságharc alatt a püspöki szék betöltetlen maradt. Az új főpásztor, Karner Antal csak 1850-ben vette át az egyházmegye kormányzatát.³ Sztankovics halálát követően Dresmitzer József káptalani helynök kormányozta az egyházmegyét, s 1848. március 15-én a papság bizalmába ajánlotta magát.⁴ A május 24-én kelt körlevelében értesítette papjait, hogy „a leendő nemzeti zsinatra előre készülésül, kerületi tanácskozmánynak tartása rendeltetik, az előlegesen kitűzött pontok megvitatása végett”. Dresmitzer kérelemmel fordult az érseki tartomány nesztorához, Scitovszky János pécsi püspökhöz, hogy „egy nemzeti zsinatnak összehívását, és a tárgyalandókat illetőleg kellő

¹ TAMÁSI ZSOLT: Az 1848-as nemzeti zsinat előkészítése. A felsópapság és a radikális alsópapság értelmezése – az erdélyi egyházmegye tükrében. In: *Egyháztörténeti Szemle*, 2014. 2. sz. 25–44. p., 25–27. p.

² HERMANN EGYED: A katolikus egyház története Magyarországon 1914-ig. München, 1973. (továbbiakban: HERMANN, 1973.) 424. p.

³ SZABÓ TAMÁS: A Győri Püspökség története a 16. századtól napjainkig. In: A Győri Egyházmegye ezer éve. Szerk.: Kiss Tamás. Győr, 2000. 37–49. p., 43. p.

⁴ Győri Egyházmegyei Levéltár (továbbiakban: GyEL.) I. 1. (= Püspöki levéltár. Egyházmegyei Hatóság iratai. Vegyes egyházkormányzati iratok, XVIII–XX. század.) 15. (= Currentales, 1847–1851.) A körlevél fogalmazványa: 366. sz.

iránynak adását eszközölni méltóztassék”. Ezzel egyidejűleg „a dolgok sürgetőségét tekintve” célszerűnek tartotta, hogy a „fő teendőkről már eleve is tanácskozások történjenek”, s azt az utasítást adta papjainak, hogy a „tartandó kerületi összejövetelekben, a segítségül hívandó szent Lélek vezérlete alatt, előlegesen értekezzenek főleg e következő pontokról”:⁵

„1. A vallásos buzgalom mi módok és eszközök általi felélesztése, s virágoztatása, és a vallástalanság fékezteséről. Leginkább a sajtó használatván kárhoyatos eszmék közlönyeül; különösen figyelni kelletik a jó könyvek, és időszaki iratok kiadása, s terjesztésére; nem különben bizonyos ájtatos társulatok gyámolítására.

2. Az egyházi fegyelemnek a nép, és egyházi rendbeni gondos fenntartásáról; tekintettel lévén arra, hogy a netalán történendő kihágások esetében a tettesek tisztársaik és a kerületi gyűlések által előlegesen megintessenek.

3. A lelkészek, és segédek illendőbb, s biztos alapra fektetett, legkevesebb változások, és lejjebb szállíthatásoknak alávetett, ellátatásáról.

4. Az Úr szólejenek munkálásában elfáradt, s nyugalomra bocsátott papok tisztességesb eltartásáról; figyelembe véve a történendő önkéntes adakozásokat.

5. Hogy az egyházi rendnek azon forró vágya, miszerint püspöki méltóságra kijelölési joggal az illető megyei papság ruháztassék fel, teljesülést érjen: megkívántatik, hogy ez üdvös szándoknak valósulására törvényszeres úton hatályosan törekedjünk.

6. Szorgalmaztassék a katholika egyház függetlenségének, valamint körében szabad működhetési, és vallásbeli ügyekben korlátozatlan intézkedhetési jogának törvény általi elismertetése; eltörültetvén az ezzel ellenkező gyakorlat és a hatalma határin túlnyomult kormány rendeletei.

7. Az 1848:20 törvénycikk 2. § erejével megállapított, minden törvényesen bevett vallásfelekezetre nézve, különbség nélkül tökéletes egyenlőség, és viszonyosság alapján, sürgettessék a katolikusok kizárólagos jogának törvény általi biztosítása, saját iskoláik, s nevelő intézeteik alapítása, elrendezése, s igazgatására nézve, felsőbb felügyelés mellett.

8. A katolikus egyházi és iskolai alapítványok csupán egyházi s világi katolikusokból álló bizottmány által kezeltessenek. Mi végre ezen jogot biztosító törvénynek alkottatása a közlött mód szerint szorgoltassék.

9. Az egyházi javak, birtokok, és alapítványok iránti minden törvénytelen intézkedések, és amazoknak az alapítók szándokával ellenkező célrai fordítottatása ellen ünnepélyes tiltakozás jelentessék ki.

10. Tárgyaltassék, és határozottassék el: mily befolyás engedtessék minden plebániában a világiaknak a helybeli kegyes alapítványok kezelésébe, egyházi épületek, nevelés és erkölcsösségei felügyelésbe.”

⁵ GyEL. I.1. 15. 546. sz.

A nemzeti zsinatot előkészítő egyházmegyei zsinatokra történő felkészülésben egyszerre hatott a váci egyházmegye felhívása az egyházmegyei vezetők részére, és a budapesti papság beadványa az esztergomi helynöknek, amely a sajtóban is megjelent. A zsinati terv megfogalmazódását követően, miközben az alsópapság igyekezett a tárgyalásoknál saját törekvéseinek is érvényt szerezni, az országosan egységes szempontok szerint kialakított zsinati rend segítségével a felsópapság csak az általa javasolt pontokat szeretne volna megvitatni. A püspöki kar megállapodott Eötvös József kultuszminiszterrel, hogy az esetleges felfordulások elkerülése érdekében megyei zsinatokat és zártkörű megbeszéléseket is célszerű tartani. Mivel az alsópapság követelődése előrevetítette annak lehetőségét, hogy esetleg lázongás fordulhat elő, ezért az alulról jövő reformok radikalizmusát látva, az egyházmegyei zsinatok helyett csak egyszerű tanácskozásokra hívták össze a papságot.⁶ A Győri Egyházmegyében is kibontakozott az alulról jövő kezdeményezés.⁷ A tíz pont győri kezdeményezésén kívül továbbá sajátosság, hogy az első körlevélre a féltoronyi kerület nem 10, hanem 12 pontos javaslatot terjesztett be: a 11. pontban a kegyuraság kérdését terjesztették fel, az utolsóban pedig azon sérelmükről számoltak be a főpásztoroknak, hogy Moson vármegye az egyháziakat is besorozta a nemzetőrségbe, akik „a besorozásnak egyházi törvényeik által akadályozva meg nem felelhetnek”, és az egyházi szelídséggel, illetve papi hivatásukkal sem tartják összeegyeztethetőnek a fegyveres katonai szolgálatot.⁸ A káptalani helynök első körlevelére az esperességek papsága megvitatta a tervezett pontokat. A dokumentumokból kitűnik, hogy bizakodó reménnyel várták az egyházmegyei tanácskozmány, illetve a nemzeti zsinat összehívását. Mosonból arra kérték a káptalani főhelyettest, hogy „más egyházmegyék példáját követve a minél előbb tartandó megyei zsinatunk iránt kegyesen rendelkezni méltóztatnék”.⁹ A szentmártoni kerületben a kitűzött pontokat „köz tanácskozás alá vévén, annak tartalmát szívök’ mélyéből eredettnek érezve, minden kitelhető, ’s leg erélyesb pártolással tevék magukévá”.¹⁰ Hasonló véleményen voltak a nezsideri kerületben is.¹¹ Július 10-én Dresmitzer a püspöki kar által kidolgozott 21 pontot tartalmazó körlevelet is elküldte papjainak, a válaszok beküldésének határidejét augusztus 12. napjában állapítva meg. Egyúttal az espereseket és az egyes kerületekből szabadon választott küldötteket (kerületenként egy-egy főt), továbbá a soproni társaskáptalan küldötteit is meghívta az augusztus 22-re kitűzött „megyei gyülekezetre”.¹² A 25 pontos tematika nem került kiküldésre, mert

⁶ TAMÁSI ZSOLT: Az 1848-as erdélyi egyházmegyei zsinat. Bp., 2013. (továbbiakban: TAMÁSI, 2013.) 26–27. p. A budapesti papság követelésére: ZAKAR PÉTER: Isten és szabadság 1848/49-ben Magyarországon. In: *Századvég*, 2001. 21. sz. Online: <http://www.c3.hu/scripta/szazadveg/21> – 2014. december.

⁷ GyEL. I.1. 15. A széplaki kerület levele, 1848. június 20.; 9. Győri közép I., 1848. június 27.

⁸ GyEL. I.1. 15. 9. Féltoronyi I., 1848. június 19.

⁹ GyEL. I.1. 20. (= *Correspondentiae cum Gubernio*, 1847–1849.) A mosoni kerületi papság levele, 1848. június 13.

¹⁰ GyEL. I.1. 20. A szentmártoni kerület 1848. június 20-án kelt levele.

¹¹ GyEL. I.1. 15. Nezsideri I., 1848. június 13.

¹² GyEL. I.1. 15. 684/1848. július 10.; 756/1848. augusztus 4.

a magyarországi püspökök négy pontot a nemzeti zsinaton kívántak tárgyalni. Fontos megjegyezni, hogy a tárgyalandó kérdések nem sorrendben, hanem egy öt szakaszra felosztott csoportosításban szerepelnek a győri püspöki helynöknek megküldött listán. A csoportosításra azért volt szükség, mert a nemzeti zsinatra javasolt pontok kapcsán a püspöki kar öt bizottságot nevezett ki, mindegyik bizottság élére egy-egy püspököt állítva: az egyházmegyei tanácskozáson megfogalmazott véleményeket a megfelelő témakörökből nekik kellett elküldeni. A javasolt pontok a következők voltak, melyek tárgyalására csak a nemzeti zsinaton került volna sor:

„A: Lonovics József egri érseknek lesz beküldendő

1. A katolika Egyház függetlensége, – az anyaszentegyház fejéveli szabad közlekedés, – minden egyházi áhítatos és iskolai alapítványoknak, ide értve azokat is, melyek eddigelé a m. kir. Helytartó Tanács által kezeltettek, legfelsőbb felügyelés melletti szabad kezelése, – úgy szinte a katolikus iskoláké is. (1. pont)
2. Catholicum Institutum alakítása, – a jó és olcsó könyveket kiadó társulat pártolása, és terjesztése. (10. pont)
3. Egy egyházi lapnak biztosítása. (11. pont)
4. Az ürességben lévő püspöki székek, s káptalani stallumok betöltése. (13. pont)
5. Az alesperesek kinevezésének módja. (14. pont)
6. Az otthoni egyházi pénztárak, és iskolaügy kezelése iránti intézkedés. (20. pont)

B: Zichy Domokos veszprémi püspöknek lesz beküldendő

1. A vasárnap, és ünnepnapok meg böjtök megtartása iránti intézkedés. (4. pont)
2. A délutáni isteni tisztelet, és szolgálat célszerűbb elrendezése, – egyszersmind a cselédek, s dolgozó néposztály vasár- meg ünnepnapokoni tanítása. (6. pont)
3. Áhítatos társulatok behozatala, a nép buzgalmának ébresztése és ápolása végett. (8. pont)
4. A gyermekek első áldozati szertartásának elintézése. (3. pont)
5. Az év végén tartandó délutáni isteni tisztelet elrendezése. (7. pont)
6. Szent mise előtt, vagy után mondassék a nép jelenlétében imádság a Pápáért, királyért, egyházi s világi felsőbbbségekért, Egyházért, népért stb. egy meghatározandó formula szerint. (5. pont)
7. A búcsúknál olykor előfordulni szokott visszaélések elhárítása iránt. (9. pont)

C: Szcitovszky János pécsi püspöknek lesz beküldendő

1. Az egyházi csődöknek az egyházi javadalomnyerés irányábani célszerű elrendezése, s életbe léptetése.¹³
2. A plébániák instructus fundusa iránti célszerűbb intézkedés. (18. pont)
3. Az elaggott papok jobb ellátása iránti intézkedés. (17. pont)
4. A párbérnek készpénz által, vagy deputátumokbani méltányos megváltása. (16. pont)

¹³ Tárgyalására csak a nemzeti zsinaton került volna sor.

5. A patronatus kérdése, azzal járó teher viselése és joggyakorlatára nézve. (19. pont)

6. A plébánosok és káplánok congruája iránti óhajtásnak kivétele, és a Semináriumoknak ügye.¹⁴ (15. pont)

D: Rudnyánszki József besztercebányai püspöknek lesz beküldendő

1. A római és eddig használatban lévő rituálék nyomán egy új, s valamennyi deák szertartású megyékben behozandó oly rituálénak kiállítására, melyben a szentségek és szent szertartások kiszolgáltatásának alkalmával, némely épületes imádságok anyanyelven lennének használandók, némely célszerű oktatások formulái mellett. (2. pont)

2. A Moldvai magyar katolikusok ügye.¹⁵

3. A Kolonich-féle szerződésnek, a püspökök és más javadalmas fő papok irányábani megszüntetése. (21. pont)

E: Ocskay Antal kassai püspöknek lesz beküldendő

1. Általában a világi és szerzetes klérus irányában a fegyelemnek korszerű szilárdítása, – az utóbbi nemzeti zsinat irományaiból használtatván a használhatók. (12. pont)

2. Miként lehetne a klérusra nézve behozni a külföldön oly üdvös hatású közönséges lelki gyakorlatokat?

3. A szerzetesek és apácák fogadalmáról, – szerzetesek felszentelésének idejéről, – és a laikus frátereknek mellőzéséről.¹⁶

A győri egyházmegyei tanácskozást előkészítő vélemények

Előjáróban meg kell jegyezni, hogy a rendelkezésre álló források jellege erősen heterogén. Egyes kerületeknél csak a 21, míg másoknál a 10 pontos javaslat maradt fenn, a legtöbb kerületnél azonban mindkét dokumentum fellelhető a levéltári iratok között. A tárgyalat pontok alapján jól látható, hogy a két sorozat között voltak átfedések, a 21 pontos javaslat azonban szerzeágazóbb, kiforrottabb volt. Egyes kerületek a májusi felhívás alapján tartott tanácskozást épp hogy befejezték július elejére, máris hozzáláthattak a július 10-én kapott újabb tematika kidolgozására. A legtöbben eltérő időpontban terjesztették be véleményüket a 10, illetve a 21 pontról, de előfordult az is, hogy egy felterjesztésben reagáltak a két eltérő tematikára. A győri alsó kerület június 26-án és augusztus 8-án küldte be véleményét, a győri közép június 27-én és augusztus 3-án, a tatai július 31-én (csak a nemzeti zsinati pontokról), a csepregi június 15-én és augusztus 1-jén, a széplaki június 20-án és augusztus 9-én, a kispéri június 26-án és augusztus 3-án, a kapuvári június 19-én és augusztus 8-án, a soproni június 11-én és június 27-én, a nagymartoni keltezés nélkül (mindkét sorozatról), a ruszti augusztus 1-jén, a kismartoni július 31-én, a nezsideri június 27-én, a féltoronyi június 19-én és augusztus 8-án, a mosoni június 15-én és augusztus 2-án, a szentmártoni június 20-án és augusztus 4-én, a locsmándi június 27-én és augusztus 10-én, a magyaróvári pedig július 10-én és augusztus 8-án. A szanyi esperességből egyszerre terjesztették fel

¹⁴ A szemináriumok ügye a helynöknek megküldött listán szerepelt, azonban a kerületekben nem véleményezték.

¹⁵ Csak a nemzeti zsinaton kívánták tárgyalni.

¹⁶ Utóbbi két pontot is a nemzeti zsinatra halasztották.

mindkét jegyzőkönyvet, dátum nélkül (Első gyűlésüket július 18-án, a másodikat augusztus 3-án tartották.). A nemzeti zsinat vonatkozásában fontosabb 21 pontos dokumentumok alapján szemléletes képet alkothatunk a kerületi tanácskozásokról, a papság véleményéről, továbbá a Győrben tartott megyei tanácskozmányról. Tanulmányomban ennek feldolgozására tesztek kísérletet, kiegészítésként használva a 10 pontra beküldött válaszokat.

A magyar püspökök által megfogalmazott első pont – a „katholika Egyház függetlensége” – nagyon is aktuális kérdéseket tűzött napirendre. A Pozsonyban szentesített, az egyházat is érintő áprilisi törvények ugyanis a reformok átgondolására és megfogalmazására adtak lehetőséget. Az 1848. évi 3. tc. az új miniszteri közigazgatás alá helyezte az egyházzal kapcsolatos ügyintézkést, a felelős miniszteriális rendszer átvette a király jogkörét. A 13. tc. deklarálta a tizedről való lemondást, a 20. pedig a vallásfelekezetek közötti egyenlőség kimondásával a katolikus vallás addigi államvallás jellegének vetett véget. A püspökök és az egyházi képviselők hiába tiltakoztak az alsótáblán, hozzászólásaikat nem vették figyelembe.¹⁷ A püspöki kar által kidolgozott meghatározás már alapjában véve irányt adott a kerületi gyűléseknek, s ennek szellemében fejezték ki az ügy pártolását. A győri megyei tanácskozáson elsőként egy rövid állásfoglalást fogalmaztak meg az Egyház helyzetére vonatkozóan, ezután került sorra az első pont megtárgyalása. Az Egyház szabadságát, önállóságát és függetlenségét az állam is ismerje el, és törvényekben biztosítsa. A protestánsoknak és a nem egyesülteknek adott biztosítékokra, a vallásfelekezetek egyenlőségére és viszonyosságára hivatkozva kérik, hogy „a katolikusok sérelmei orvosoltassanak, és elvitathatlan jogaiknak élvezetében ne háborgattassanak”. „Minden eréllyel” szükséges azért a nemzeti zsinaton szorgalmazni, hogy a legközelebbi törvényhozáson rendezzék a kérdést. A függetlenséget hit és erkölcs dolgában, az ezeket előmozdító eszközök megállapításában, a vallásgyakorlatban, az egyházkormányzatban, a törvényhozói és bírói végrehajtó hatalom gyakorlásában, a szertartások megállapításában, az egyházi fegyelem alkalmazásában és a tanításban értették, s egyúttal függetlenséget kértek a katolikus iskolák és nevelő intézetek elrendezésére és igazgatására nézve, és az egyházi alapítványok kezelésére. Utóbbiakat egy egyháziakból és világiakból álló bizottmány felügyeletére kívánták bízni, minden más vallásfelekezet kizárásával. A második alpontban az Anyaszentegyház fejével való szabad közlekedést és a királyi tetszvényjog megszüntetését szorgalmazták – bár ez utóbbit a gyakorlatban nem alkalmazták. A teljes szólásszabadság álláspontjára helyezkedtek egyházi ügyekben: ami a szószéken elhangzik, abba az államnak ne legyen beleszólása. Ugyanilyen függetlenséget képzeltek el a főpapok és más javadalmas egyházi személyek kinevezésében, az anyagiakban, és ennek biztosítása érdekében semmit nem voltak hajlandóak elfogadni a törvények által okozott veszteség kárpótlásán kívül.¹⁸ A függetlenség és szabadság kérdésében az egyes kerületekben is egyetértés bontakozott ki, különbség csupán a vélemények alaposságában és az esetleges új szempontok felvetésében volt. Egyes beadványokban

¹⁷ TAMÁSI, 2013. 10–11. p.

¹⁸ GyEL. I.1. 15. A megyei tanácskozás jegyzőkönyve. Piszkozat.

tetten érhetőek az alsópapság és a főpapok között meghúzódó feszültségek: „Az egyházi javak egyedül az adott 's nem más célokra fordíttassanak. Azok nem a Fő papság tulajdonai, hanem az egész magyar Cath. Egyházé.”¹⁹ Az első volt az a pont, amelynek lényegét tekintve teljes egyetértés bontakozott ki az egyházmegyében, s a tanácskozásokon nem egyszer erősebb hangvételű hozzászólások születtek, amikor a Katolikus Egyházat régi jogaikba kívánták visszahelyezni.

A forradalmi szellem a liturgiába bevezetendő anyanyelviség terén is erőteljesen érződött. A „római általános rituále” kérdésében a kerületi tanácskozásokon messzemenően támogatták az anyanyelviséget. Olyannyira, hogy míg a püspöki kar tematikája szerint csupán „némely épületes imádságok anyanyelven lennének használandók” (teljes összhangban a tridenti döntésekkel²⁰), addig az alsópapság azon óhaját fejezte ki, hogy a latin helyett magyar nyelven lenne célszerű kiadni a szertartáskönyvet. A kerületek többsége ezen a véleményen volt, a részletekben azonban nem alakult ki egységes álláspont. Általában az alábbi igényeknek adtak hangot az előkészítő gyűléseken: a rituálé legyen jól érthető és használható, tartalmazza az alapvető szertartások szövegét. A nem használatosakat hagyják ki, továbbá „újabb szertartások rendszabályoztassanak, és azok bevezetendők volnának”. Többen „épületes anyanyelvű imádságokat” is szívesen látnának az új szertartáskönyvben – noha ez volt a nemzeti zsinat eredeti célkitűzése. A többség véleményétől eltérően a latin nyelv mellett érvelt a csepregi kerület papsága, az egyházmegye területén élő „külömbféle nyelvűek egyensúlyozása miatt”. Természetesen ők is jónak látták „szív emelő imákat közbeszóni anyanyelven”, amelyhez egy „rövid, oktatásra szolgáló beszéd dolgoztatnék ki a” szentségek és szertartások ki szolgáltatásakor a’ jelenlevők előtt elmondandó”.²¹ Az ő álláspontjuk állt közelebb a zsinatoló atyák szándékához. Az egyházmegyei „gyülekezeten” a püspöki kar által kitűzött ponthoz jobban igazodva, latin nyelvű rituáléra tettek javaslatot, amely tartalmazza főleg a szentségek kiszolgáltatásánál, az ünnepélyes „keresztmeneteknél”, temetéseknél és az egyházkelői szertartásoknál „anyanyelven célszerűn szerkesztett velős” imádságokat és intéseket. Ezen túlmenően kérték, hogy az exorcizmus szertartása „szelídebb modorban szerkesztessék”. Állást foglaltak a nem használatos szertartások elhagyása mellett, és felsorolták azokat a liturgikus ténykedéseket, amelyekhez szükséges lenne újakat kidolgozni: „A vásár- és ünnepnap délutáni isteni szolgálatnak módja, könyörgések az egyházi és világi előljárók, nép, és közszükségért, az év végén tartandó isteni szolgálatnak rendje, a gyermekek első áldozásának szertartása, halottak estéjén tartandó ájtatosság, a’ vegyes házasságra lépőknek egybeadása, és a’ más hitfelekezetűek eltemetési módja.”²²

Nem csak a rituálé, hanem „a gyermekek első áldozati szertartásának elintézése” is élenként foglalkoztatta az egyházmegye papságát. A papság egy véleményen volt abban, hogy a felkészítést és a szertartást a helyi lelképásztornak kell végeznie, hiszen ő ismeri legjobban híveit. A széplaki

¹⁹ GyEL. I.1. 15. 15. Széplaki II., 1848. augusztus 9.

²⁰ TAMÁSI, 2013. 121. p.

²¹ GyEL. I.1. 15. 14. Csepregi II., 1848. augusztus 1.

²² GyEL. I.1. 15. A megyei tanácskozás jegyzőkönyve. Piszkozat.

kerületben annak gondolata is felmerült, hogy a gyermekek lelki vezetése érdekében „kívánatos volna, minden Lelkészt más plébániai kisebb korú gyermekeknek gyóntatásáról az illetőnek engedelmé nélkül, egyenesen letiltani”.²³ Az előkészítő jegyzőkönyvek a szertartás ünnepélyességének hangsúlyozásában is egységes álláspontot tesznek tanúságot. Többen úgy látták jónak, hogy az eltérő gyakorlatot egységesíteni kell, a végleges forma kidolgozását azonban a nemzeti zsinatra bízták. Az egyházmegye papsága többnyire oktató beszéd, ének és ima kíséretében, a szülők részvételével látta volna jónak az elsőáldozás szertartását. A győri közép és a csepregi kerületben úgy vélték, hogy „Nagy Csütörtökön, mint Urunk szenvedő heti napjára volna határozandó”,²⁴ a kismartoniak pedig „évenként fehér vasárnapon a’ hívek jelenlétében az öreg, vagy nagy mise alatt” javasolták megtartását.²⁵ A szanyiak emlékeztettek, hogy „e szertartásnak határnapja az anya egyházban a Fehérvasárnap, a fiók egyházakban a rá következő vasárnapok lehetnek”.²⁶ Néhol célszerűnek vélték alkalmazni a napjainkban már elterjedt szokást: „Kedvező volna ekkor azon gyermekeknek, kik először a’ Sz. Áldozatba részesültek, képeket, melyek az utolsó vacsorát ábrázolják, áhítatos emlék gyanánt osztogatni.” A gyermekek életkorára vonatkozóan a széplakiak így vélekedtek: „Nem évek száma, hanem elégsége, fogékonyság és készültség kívántatik itt”, a magyaróváriak pedig hozzátették, hogy a gyermekek ne csak ismerjék, hanem meg is értsék az áldozat lényegét.²⁷ Az előkészítő tárgyalások során elhangzott javaslatokat az egyházmegyei zsinaton meglehetősen tömörséggel foglalták össze. Az „első áldozati szertartás” csak jeles ünnepeken, például fehérvasárnapon, a filiákban pedig az utána következő vasárnapon legyen. A gyermekek felkészítése az illetékes lelkipásztor feladata, „minden más pap óvakodjék a gyermekek első gyónásukat kihallgatni”. Csakis azoknak a gyermekeknek szabad megengedni az első áldozást, akiket a helybeli lelkipásztor „az értelmi kifejelettség, és a’ keresztény hitbeni szükséges tudomány által” felkészültnek ítél, és legalább a 7. életévüket már betöltötték. A pap feladata, hogy megelőző vasárnap a szószékről kihirdesse a szertartás időpontját, amelyen a gyermekek ünnepi ruhában jelenjenek meg, szüleikkel együtt. Az elsőáldozásra szentmise keretében kerülne sor, és az áldozási könyörgést követően a gyermekek részéről elmondandó imát, a keresztségi fogadalom megújítását, s magát az áldozást foglalná magában. Végül hálaima zárná a szertartást, és kívánatos lenne egy rövid beszédet mondani a szentáldozás előtt és után.

A liturgikus kérdések között még aznap sor került a 4. zsinati pont megtárgyalására. A résztvevők kijelentették, hogy az egyház minden tagja lelkiismeretében köteles az isteni és egyházi parancsokat megtartani. Ezért „szükséges, hogy a vásár- és ünnepnapok mind a szentegyházban, mind azon kívüli megszentelésére különös gond fordítottassék”. Hogy ezt végre lehessen hajtani, a vonatkozó „üdvös és kielégítő” királyi rendeleteket lenne célszerű életbe léptetni és betartatni. Amennyiben ez nem vezetne

²³ GyEL. I.1. 15. 5. Széplaki II., 1848. augusztus 9.

²⁴ GyEL. I.1. 15. 14. Csepregi II., 1848. augusztus 1. Idézet a győri javaslatokból.

²⁵ GyEL. I.1. 15. 6. Kismartoni II., 1848. július 31.

²⁶ GyEL. I.1. 15. 17. Szanyi I–II., dátum nélkül.

²⁷ GyEL. I.1. 15. 15. Széplaki II., 1848. augusztus 9.; Magyaróvári II., 1848. augusztus 3.

eredményre, akkor a nemzeti zsinaton kell sürgetni egy kötelező erejű törvény megalkotását, „mellynek erejénél fogva minden az ünnepek szentségével ellenkező botrányok megakadályoztassanak”. Eredetileg ennél részletesebben fejtették ki álláspontjukat, azonban a pizskozatban áthúzták a feleslegesnek ítélt részeket. A kihúzott sorok így szóltak: „[Törvény által] köteleztessenek a hívek templomba járni, és a gazdák cselédeiket oda elküldeni. Tiltassanak el a dombérozások, éjjeli lármás táncmulatságok, fuvarozások, boltnyitások. Tiltassék el vásár- és ünnepnapokon a marhának külön őrzése reggeli 8 órától déleesti 6 óráig, sőt általában óhajtható volna, hogy minden helységnek külön csordása legyen, és a marhák őrzése ne bízássék a gyermekekre.”²⁸ Az esperesi kerületek által beküldött javaslatok részletesebben is rávilágítanak a korszakban az általános problémákra. Ők is abból indultak ki, hogy alapvetően a már meglévő rendeletek szigorú betartására, esetenként szigorítására van szükség, de tisztában voltak azzal, hogy ezt a gyakorlatban nem könnyű keresztülvinni. Egyrészt a vasárnap méltó megszentelésének egyik legnagyobb akadálya a munka, és sok helyen csordások hiányában a gyermekek és a fiatalok felügyelnek a marhákra. Másrészt a problémát a vallásfelekezetek közötti súrlódások is árnyalták. Az isteni parancsok könnyelmű megszegői „lelkipásztorjaik által üdvösen intessenek”, súlyosabb esetben pedig a „világi hatalom törvényes beavatkozása által gátolandók”,²⁹ sőt, „jó lenne a’ Kormányt megkérni, hogy minden vallásúakra nézve legalább a’ külső munkákat, a’ leginkább ezen a napon történni szokott visszaéléseket, kihágásokat, rendbontásokat, szigorú törvények által megtiltaná; és mindenkit, kinek okszerű mentsége nints, az egyházba menésre kötelezné”.³⁰ Egyes kerületekben felismerték, hogy az előkelők, tisztviselők – „számos uraságok, ezek tisztviselői, fő és alrendű hivatalnokok, ezek hatalma alatt álló szolgák, és cselédek” – és a magukat műveltnek képzelők kerülnek a vallásos köteleességek teljesítését, rossz példát mutatva az „egyszerű embereknek”. Különösen pedig az egyháziak állítsanak követendő példát híveik elé. Ezért szorgalmazták többen „az isteni tiszteletnek szoros rend szerinti megtartását, és az egyháziak részéről a vonzó erejű szép példaadást”.³¹ Természetesen a jó szentbeszéd is hatásos eszköz a buzgóság fenntartásában: „inkább rövid és épületes, mint hosszú és célttévesztő legyen”.³² Említésre méltó a mosoni kerület javaslata, mely szerint a templomban felcsendülő egyházi zenét „egy szigorú tűzi próba alá venni felette szükséges volna, hogy így minden világias salaktól megtisztulna.” Az „istenes érzelmek ébresztésére ’s az ájtatosság emelésére” hatásos eszköz a népének – írták –, ha annak szövege és dallama szívre ható. Ezért a régi, „korunk tekintetben ellentétben lévő” énekek elhagyását „és az egyformaság kedvéért minden egyházmegyében újakat ’s czélszerűket béhozni” szorgalmazták. Szcitovszky János *Közajtatosság* című könyvének német és magyar nyelven kiadott második kiadását, illetve a *Katholisches Gesangbuch zur Feier des öffentlichen*

²⁸ GyEL. I.1. 15. A megyei tanácskozás jegyzőkönyve. Pizskozat.

²⁹ GyEL. I.1. 15. 2. Győri közép II., 1848. augusztus 3.

³⁰ GyEL. I.1. 15. 14. Csepregi II., 1848. augusztus 1.

³¹ GyEL. I.1. 15. 16. Kapuvári II., 1848. augusztus 8.; 3. Győri alsó II., 1848. augusztus 8.

³² GyEL. I.1. 15. 11. Mosoni II., 1848. augusztus 2.

Gottesdienstes in Bisthum Rottenburg című énekeskönyvet ajánlották, mely utóbbit a kerület néhány templomában használták is. Új énekeskönyv elkészítését szorgalmazták a szanyi esperesi gyűlésen is.³³

„A vasárnap, és ünnepnapok meg böjtök megtartása iránti intézkedés” megvalósítására több kerületben az ünnepnapokkal kapcsolatban hangzottak el javaslatok, noha a megyei jegyzőkönyvben ennek nincsen nyoma. Néhol azt kívánták, hogy a súrlódások elkerülése végett az ünnepeket tegyék át a legközelebbi vasárnapra, „kivéven Krisztus Urunk minden Innepeit, Nagyasszony, és István király napját”,³⁴ mások pedig az ünnepek számának csökkentését látták jónak.³⁵ A magyaróváriak húsvét és pünkösd hétfőjét is eltörölték volna, Szűz Mária ünnepei közül pedig Gyümölcsoltó Boldogasszony, Kisboldogasszony és Szeplőtelen fogantatás ünnepét a rá következő vasárnapra kívánták áttenni, „minthogy a’ nép kivált városokban illy ünnepeken gyakrabban dolgozik”.³⁶ Széplakon viszont épp az ellenkezőjét fogalmazták meg: „el töröltetésüket épen nem szeretnénk, mert híveink jelenleg is rosz néven veszik, hogy egyházi vizsga alkalmával fogadott ünnepek akaratjok ellenére töröltettek el”.³⁷ A böjti fegyelem kérdésében az egyházmegye gyűlésén egyetlen óhajt fogalmaztak meg, ez azonban liberális elképzelés volt: „A mostani engedmények mellett, a szomszéd tartományokban fenlévő szokás szerint a hívek szombati, kántor és negyven napi böjti napokon a húseledelektől meg tartóztatás kötelessége alól felmentessenek”.³⁸ Itt kell utalnunk az egyházi előírásra, hogy az egész egyházat érintő ügyekben (a böjti fegyelem márpedig ilyen) még a nemzeti zsinat sem hozhat érvényes döntést.³⁹ Ezt a zsinatoló atyák is jól tudták, és tisztában voltak ezzel az előkészítő tárgyalásokon is. Valószínűleg ennek tudható be, hogy többnyire óhajtás és vélemény formájában fogalmazták meg javaslataikat az esperesi gyűléseken. A legtöbb kerületben egyetértettek abban, hogy a böjti fegyelmet nem lehet teljes szigorral megtartatni, „miután ezek iránti érzete a’ népnek nagyon változott, és buzgósága meghűlt”.⁴⁰ Egyedül a kapuváriak nem tartották célravezetőnek a kialakult gyakorlat megváltoztatását: „Fentartani a’ meg becsülhetetlen lelki hasznokért, és azért is szükséges, hogy azok változást szenvedvén, a’ kevés hitűek – kik a’ böjtök, ha meg ritkíttatnának is, a’ meg hagyottakat sem tartanák meg – csak okot nyernének az Anyaszentegyházat áthatatlanságról vádolni; a’ hívők pedig meg fosztatnának azon érdemektől, mellyekben a’ böjtölés által részesülhetnek, és kísértetben vitetnének más Egyházi törvények könnyelműleg meg szegésére.”⁴¹ A locsmándiak is kiegyeztek volna a korabeli fegyelmmel, csupán azt javasolták, hogy a böjti napokra eső

³³ GyEL. I.1. 15. 11. Mosoni II., 1848. augusztus 2.; 17. Szanyi I–II., dátum nélkül.

³⁴ GyEL. I.1. 15. 18. Kibéri II., 1848. augusztus 3.

³⁵ Hogy melyik ünnepekre gondoltak, nem derül ki beadványukból. 12. GyEL. I.1. 15. Szentmártoni II., 1848. augusztus 4.

³⁶ GyEL. I.1. 15. 10. Magyaróvári kerület, II., 1848. augusztus 3.

³⁷ GyEL. I.1. 15. 15. Széplaki II., 1848. augusztus 9.

³⁸ GyEL. I.1. 15. A megyei tanácskozás jegyzőkönyve. Piszkozat.

³⁹ TAMÁSI, 2013. 97–98. p.

⁴⁰ GyEL. I.1. 15. 10. Magyaróvári II., 1848. augusztus 3.

⁴¹ GyEL. I.1. 15. 16. Kapuvári II., 1848. augusztus 8.

ünnepeken „ne kellessen különösen felmentésért folyamodni”, a jövőben a diszpenzációt ne a megyéspüspök, hanem az illetékes lelkipásztor adhassa meg. A féltoronyi kerületben is egyetlen enyhítést kívántak: „a hívek szombaton a zsírosat megehetnék”.⁴² Voltak olyanok is, akik nem mertek érdemben hozzászólni a kérdéshez.⁴³ Az egyházmegye papságának hangsúlyos része miért vélte szükségesnek a böjti fegyelem enyhítését? A probléma lényegét talán a győri papság megállapítása érzékelteti legjobban:

„hogy a' sok tekintetbe nehéz és súlyos böjtök által a' hívek lelkiismerete ne terheltessen, hanem inkább a' böjtök megkönnyebbítése által alkalom nyújtasson a' híveknek azoknak megtartására, a' heti böjtök csak a' pénteki napra, a' negyven napi böjtök pedig a' szerdai és pénteki, és a' nagy hétre fordíttasson, a' kántor hetekbe szerda és péntek. A' zsír és vaj közötti különbség az ételben szüntessen meg, hazánkba a' szükség általános lévén, a' cselédeknek, munkásoknak, szegény sorsúaknak nints lehetőségükbe a' legbuzgóbb akarat mellett is a' drága tej és vajjal böjtöket megtartani.”⁴⁴

A széplaki gyűlésen ennél nagyobb engedményeket kértek, álláspontjukat a nép lanyhaságával indokolva: „A nagyobb rossz gátlása végett korszerű volna fen álló, de már kevés erővel bíró böjti törvényeket századunk gyarlóságaihoz idomítani.”⁴⁵ A kismartoni jegyzőkönyvből érződik a határ közelsége: „A szombati napra nézve a' határos Ausztriában már létező kedvezmény – mellőzvéen egyéb indokokat – az oly üdvös egyformaság végett hazánkra is kiterjesztendő volna.”⁴⁶ A javaslatokból kitűnik, hogy a lelkipásztorkodó papság nagy része a böjti fegyelem enyhítését, különösen a szombati böjt eltörlését kívánta.

A mise előtti és utáni imádság, illetve az év végi hálaadó istentisztelet kérdésében (5. és 7. pont) a győrmegyei papság egyöntetűen helyeselte a különféle szükségletekért mondandó imákat. Különbség csak annyiban volt, hogy egyesek konkrét javaslatokkal készültek (a királyért, elöljárókért, hazánk szerencsés átalakulására, biztos és hosszú jövődőért stb.), mások a zsinat belátására bízták a részletes szabályozást, hogy a „magyar egyházban egyformaság törvényesíttessék”.⁴⁷ Lényeges szempontra mutattak rá a kapuvári esperességben: az imádságok a „nép értelméhez legyenek szabva”, hogy „a' mit a könyörgő nyelvvel mond, elméjével is felfoghassa, különben az imádság nem lesz más, mint üres beszélgetés vagy históriázás”.⁴⁸ Két kerületben is hozzáfűzték, hogy a „három isteni fő erények el maradását” nem szeretnék. A szanyiak szerint az imádságoknak

⁴² GyEL. I.1. 15. 13. Locsmándi II., 1848. augusztus 10.; 9. Féltoronyi II., 1848. augusztus 8.

⁴³ GyEL. I.1. 15. 11. Mosoni II., 1848. augusztus 2.

⁴⁴ GyEL. I.1. 15. 2. Győri közép II., 1848. augusztus 3.

⁴⁵ GyEL. I.1. 15. 15. Széplaki II., 1848. augusztus 9.

⁴⁶ GyEL. I.1. 15. 6. Kismartoni II., 1848. július 31.

⁴⁷ GyEL. I.1. 15. 10. Magyaróvári II., 1848. augusztus 3.

⁴⁸ GyEL. I.1. 15. 16. Kapuvári II., 1848. augusztus 8.

„inkább mise végén mint kezdetén lenne ideje”, mégpedig anyanyelven, „mivel a köznép a deák nyelven imádkozó papot nem értvén, egészen magára van hagyva”.⁴⁹ A féltoronyiak óva intettek, hogy a mindennapok megszokott állandósága közömbössé tegye a lelkeket: szerintük csak akkor kellene elmondani az imákat, amikor „a nyomasztó körülmények azt szükségessé teszik; hogy így a hívek is a nehezedő időket érezzék, és kérésükkel annál buzgóbban az Isten zsámolyához járuljanak”.⁵⁰ Csupán a kismartoni és a mosoni kerületi gyűlésen nem tartották szükségesnek újak kidolgozását. Előbbiek szerint „a' néppel a' királyért, pápáért, egyházi, 's világi felsőbbiségekért mondandó imádságok minden imádságos könyvben a' minden szentek Lytánia után találatnak”, utóbbiak pedig azt az imádságot tartották legalkalmasabbnak, „melly minden magyar és német s. a. t. Evangeliomos könyvnek végén találatik, és melly régi parancs szerint a' Mise végén elmondani szokott, vagy elmondatnia kellene”.⁵¹ Az augusztus 22. és 24. között tartott megyei tanácskozáson született rövid megállapítás csupán a kismartoni, a mosoni, a széplaki és a soproni kerület javaslatát foglalja magában: szentmise után „mondassanak ezen imádságok, amint a minden szentek lytániája után vagy az evangeliomos könyvben találatnak, ezekkel kapcsolassanak öszve a három isteni főerények”.⁵² Az „év végén tartandó délutáni isteni tisztelet elrendezése” tárgyában is a legszükségesebbekre szorítottak a megyei gyűlésen: az Oltáriszentség előtti szentségimádást kövesse az alkalomra szerkesztett könyörgés, majd következzen a *Te Deum Laudamus* eléneklése, hálaadó imák, végezetül szentségi áldás. Utólagos betoldásként vetették papírra, hogy egyházi beszédet is tartsanak.⁵³ A kerületek lelkészeinek általános véleményét tükrözte e javaslat: ez bizonyára a már kialakult gyakorlatból eredt.

A rituálé kérdéséhez hasonlóan a 6. pont tárgyalásánál is tetten érhető az anyanyelviség igénye. Egyetértés mutatkozott abban, hogy a latin vecsernyék helyett az anyanyelven végzett imádságokat, litániákat részesítették előnyben. A széplaki tanácskozáson ki is mondták: „Minden cél és összefüggés nélküli latin vecsernyék egészen tiltassanak meg, nem érti őket a nép, a pap maga is ritkán.”⁵⁴ Mosonban mint kialakult szokást említették, hogy a kerület néhány templomában „egy német Lytánia énekeltek a' nép által, melly külföldről hozatva tiszta egyházas szellemet lehel és épületes”.⁵⁵ A széplaki papság viszont a litániákon sem tapasztalt különös figyelmet és buzgalmat – kivéve Mindenszentekről és az Oltáriszentségről szólót –, „helyettök tartson az illető Lelkész, amúgy is legfőbb és szentebb kötelessége szerint tanítást”.⁵⁶ A cselédek és a dolgozó nép vasár- és ünnepnap tanítására nézve többen a vasárnapi iskolák

⁴⁹ GyEL. I.1. 15. 15. Széplaki II., 1848. augusztus 9.; 4. Soproni II., 1848. július 27.; 17. Szanyi I–II., dátum nélkül.

⁵⁰ GyEL. I.1. 15. 9. Féltoronyi II., 1848. augusztus 8.

⁵¹ GyEL. I.1. 15. 6. Kismartoni II., 1848. július 31.; 11. Mosoni II., 1848. augusztus 2.

⁵² GyEL. I.1. 15. A megyei tanácskozás jegyzőkönyve. Piszkozat.

⁵³ GyEL. I.1. 15. A megyei tanácskozás jegyzőkönyve. Piszkozat.

⁵⁴ GyEL. I.1. 15. 15. Széplaki II., 1848. augusztus 9.

⁵⁵ GyEL. I.1. 15. 11. Mosoni II., 1848. augusztus 2.

⁵⁶ GyEL. I.1. 15. 15. Széplaki II., 1848. augusztus 9.

felállítását, az ifjúság kötelező megjelenését szorgalmazták. A tataiak azt javasolták, hogy nevezzenek ki tanítókat, akik a felnőtteket is oktatják.⁵⁷ Felmerült annak gondolata is, hogy „szükséges volna egy új Káténak kidolgozása, mellyben a hitnek ágozatin kívül az erkölcsi életnek módja buzdító példák, és sz[ent]. történetek által felhozatna”.⁵⁸ Több beadványban is visszatükröződik a realitás: a tanításokon éppen a cselédség és a dolgozó néposztály vesz részt a legkevésbé. Orvosságot sokan úgy láttak a bajra, hogy „elkerülhetetlenül szükséges a’ megjelenésre kötelező, sőt szorító törvényzikk”.⁵⁹ A cselédekre és pásztorokra különös figyelmet kell fordítani, „kiknek leginkább szükségük van intésre, tanításra; azért buzdíttassanak gazdáik és egyéb előjáróik által a’ szorgalmas megjelenésre”, szóval és jó példával egyaránt.⁶⁰ Az egyházmegyei tanácskozás javaslata most is a legfontosabbakat foglalta magában: a tanítást követően a pap és a hívek felváltva mondjanak könyörgést az áldoztató kehely kitétele mellett, „ezt követik az imádságok és végre a nép éneke alatti áldás a Cibóriummal”.⁶¹

Az áhítatos társulatokat illetően is különböző vélemények hangzottak el a kerületi tanácskozásokon, de a legtöbb javaslatból kiviláglik, hogy ha pártolták is megalakításukat, a körülményeket erre még nem tartották alkalmasnak. A tatai, a soproni és a kismartoni jegyzőkönyvből azt lehet kiolvasni, hogy egyesületeket csak ott érdemes életbe léptetni, ahol „szükségeseknek ítéletnek”, illetve ahol a hívek buzgósága, hajlandósága, igénye ezt lehetővé teszi. A locsmándi kerületben radikálisabb hangot ütöttek meg: „Behozatalának nincs most ideje, midőn a’ papok iránt oly nagy dühösség uralkodik: csak béketűrés, szelídség, buzgó-forró imádság bapszága: „Az ájtatos társulatok bármelyikéhez, csak az egész Megyében egyforma legyen, és lelki gyümölcsökkel biztathasson, édes örömet járulunk”.⁶³ A győri közép kerületben konkrét javaslatokkal is éltek, és egy „Olvasó társaság” megalakítását szorgalmazták a „B[oldogságos]. Szűz Isten Anyja tiszteletének emelésére”.⁶⁴ (Ennek oka valószínűleg abban keresendő, hogy 1844-ben – elsőként az országban – éppen Győrött jött létre rózsafüzér társulat.⁶⁵) A szanyiak csak a „Katholikus Egylet” megalakítását látták célszerűnek,⁶⁶ a mosoniak pedig „mérsékleti egylet”⁶⁷

⁵⁷ GyEL. I.1. 15. 15. Széplaki II., 1848. augusztus 9., 3. Győri alsó II., 1848. augusztus 8.; 19. Tatai II., 1848. július 31.

⁵⁸ GyEL. I.1. 15. 2. Győri közép II., 1848. augusztus 3.; 11. Mosoni II., 1848. augusztus 2.

⁵⁹ GyEL. I.1. 15. 13. Locsmándi II., 1848. augusztus 10. 14. Csepregi II., 1848. augusztus 1.

⁶⁰ GyEL. I.1. 15. 11. Mosoni II., 1848. augusztus 2.

⁶¹ GyEL. I.1. 15. A megyei tanácskozás jegyzőkönyve. Piszkozat.

⁶² GyEL. I.1. 15. 12. Szentmártoni II., 1848. augusztus 4.; 13. Locsmándi II., 1848. augusztus 10.

⁶³ GyEL. I.1. 15. 16. Kapuvári II., 1848. augusztus 8.

⁶⁴ GyEL. I.1. 15. 2. Győri közép II., 1848. augusztus 3.

⁶⁵ HORVÁTH JÓZSEF: Vallásos társulatok a Győri Egyházmegye falvaiban a 19–20. század fordulóján. In: *Néprajzi Látóhatár*, 2000. 3–4. sz. 223–234. p., 225–228. p.

⁶⁶ GyEL. I.1. 15. 17. Szanyi I–II., dátum nélkül.

(bár ez inkább hasznos, mint szükséges az egyházmegyében), „eleven olvasó társulat”, illetve „Keresztény-tudomány társulat” megalakítását javasolták.⁶⁸ A megyei jegyzőkönyv csupán elvi állásfoglalást tartalmaz a vallásos társulatok, „mint a hitbuzgóságnak és keresztényi szeretetnek hathatós gyámolai” mellett. A pizskozatban szerepel egy igen óvatosan fogalmazott zárójeles megjegyzés is, de később ezt is áthúzták: „Azonban ezeknek a mostani zivataros időkben minden vidékbeli behozatala talán nem volna legjobb sikerű.” Viszont röviden kifejtették, hogyan lehetne segíteni a kialakult helyzeten. A vallásos buzgalom visszaesésének fő okát abban látták, hogy a „keresztény tudomány a közép és felsőbb tanodákban vagy épen nem, vagy nem kellőleg taníttatik, és így a szükséges hitbeni meggyőződés meg nem szereztetik”. Ezért a nemzeti zsinaton kellene sürgetni, hogy a vallástant bővebben és alaposabban oktassák, „és a többi tudományoknak előadására kirendelt órák számánál kevesebb erre ne fordíttassék.”⁶⁹

Az egyházmegye papságának egyetértése bontakozott ki a búcsúknál tapasztalt visszaélések és a világias magatartás megszüntetése kérdésében is, ennek mikéntjéről azonban sokszínű és figyelemre méltó véleményeket vetettek papírra. Itt kell megjegyezni, hogy a búcsú elnevezés a magyar nyelvben három különböző fogalmat takar: *indulgentiae*, azaz a szent búcsú, amelyre a tridenti zsinat döntése is vonatkozik; *festum tituli*, vagyis a templombúcsú ünnepe, amely alkalmat ad a búcsú elnyerésére; végül pedig a *peregrinatio*, a búcsújárás,⁷⁰ „a szent helyeknek szokott társas látogatása”. Az esperességek közül egyedül a győri alsóban különböztették meg e három fogalmat, a többi kerület csak az utóbbi két jelentésre gondolt. A kismartoni esperességben az egyháziak felelősségét hangsúlyozták: „A’ papok részéről minden lakomák, és összejövetelek eltiltassanak, a’ nép között divatozó táncz, és egyéb mulatságok ugy korlátoztassanak, hogy a’ nap leáldoztával végök szakadjon.”⁷¹ A győrmegyei papság sokkal inkább azokra a visszaélésekre panaszkodott, amelyeket a világiak szoktak előidézni. A kapuváriak szerint nem baj, ha az ember meglátogatja ilyenkor a rokonságát, netán elfeledkezik az itálban való mértéktartásról, „hisz nem szakaszthatta mindennap a’ Paradicsom érett almáját, így hébe-hóba helyeslés nélkül át kell nézni a’ szitán”. Annál nagyobb baj van a táncoló fiatalsággal, „ez már előtte való nap kezd a búcsút ülni, napján pedig elcsavarogja az Isteni szolgálatot; annak végét sem várván veri össze tenyerit-bokáját, meg is toldja a’ búcsút legalább egy nappal, habár péntek legyen is”.⁷² A széplaki kerületben érdekes véleményt fogalmaztak meg: a közös ájtatosság emelésére semmi sem tudna úgy hatni, mintha a kerület összes papja részt venne a búcsúi ünnepen, „és év negyedenkint plébániát változtatva legünnepélyesebben karingbe öltözve

⁶⁷ A mosoni papságnak bizonyára a *Religio és Nevelés* 1848. áprilisi számában szerepelt „középponti mérsékleti egylet” adta az ötletet, amely a mértéktelen ivászat elterjedésére és káros következményeire mutatott rá. TAMÁSI, 2013. 110. p.

⁶⁸ GyEL. I.1. 15. 11. Mosoni II., 1848. augusztus 2.

⁶⁹ GyEL. I.1. 15. A megyei tanácskozás jegyzőkönyve. Pizskozat.

⁷⁰ TAMÁSI, 2013. 119. p.

⁷¹ GyEL. I.1. 15. 6. Kismartoni II., 1848. július 31.

⁷² GyEL. I.1. 15. 16. Kapuvári II., 1848. augusztus 8.; 18. Kisbéri II., 1848. augusztus 3.

nyilván az egész nép láttára áldoznék”. Nagy hatással bírna egy alkalmi szentbeszéd, s így a nép buzgóságát is elő lehetne mozdítani: „A látott szent példa által elragadtatva ők is gyónnának és áldoznának, vagy legalább megilletődve térnének lakjaikba.”⁷³ Azt lehet mondani, általános volt a papság meggyőződése, hogy a patrocíniumok napján „a nép összecsoportosuló sokaságától származni szokott visszaéléseknek” leginkább a világi hatóság tudná elejét venni, az egyháziak szerepe csupán a buzdításra kell, hogy korlátozódjon: a már „elhatalmasodott visszaélések, és rendetlenségek meg gátolására e szabadsági korszakban minden papi szorgalom, és erélyesség sikertelen”.⁷⁴ Többen azt az óhajt fejezték ki, hogy az egyháznapokat részben az idő kíméléséből, részben pedig a hívek nagyobb buzgósága miatt vasárnapra lenne célszerű áthelyezni. A búcsújárásoknál tapasztalt kihágásoknál leginkább abban mutatkozott egyetértés, hogy azokat nem a zarándoklat eltiltásával kell megelőzni, hiszen „vallásos érzelmeinek kifejezésében, ’s az ezeket elősegítő eszközök használatában senki meg nem határozthatatik”,⁷⁵ hanem azzal, ha a búcsújáróhelyek szertartásos és ünnepélyes látogatását csak a lelkipásztor vezetése alatt engednék meg, „ki nem zárátván senkinek magános ájtatossága”.⁷⁶ Némelyek a legszigorúbban tiltanak a több napos, lelkipásztor távollétében tartott búcsújárásokat, mások szerint „vidékre levő búcsújárásoknál erkölcsös fölviigázók rendeltessenek, kik a’ visszaéléseket gátolni akarják, és csak azok volnának elbocsájtandók, kikről is föltehetni, hogy buzgó szándék vezérli őket”.⁷⁷ A búcsúk eltörlését egyedül a csepregi gyűlésen helyezték kilátásba: „A’ búcsúkat szent dolgoknak tartjuk ugyan: de mivel sok visszaélés történnék azokkal, óhajtánánk, hogy azok vagy jobban rendeztessenek, vagy ha nem lehetne, inkább törültsessenek el.”⁷⁸ Ebből a sokféle álláspontból kellett a megyei tanácskozás résztvevőinek véleményét formálniuk. A templomok búcsúnapjait mindenütt, a szentségimádási napokat pedig a vegyes vallású településeken vasárnapra lenne célszerű áthelyezni, továbbá a jövőben minden összejövetelt, lakomát és vásárt tiltsanak meg, az „előforduló rendetlenségeket” pedig a világi hatóságnak kell megfékeznie. A búcsújárások előtt fel kell világosítani a híveket a búcsúk lényegéről és hasznáról, „és gátoltassanak meg üdvös intések által az ezen alkalommal elkövetni szokott visszaélések”. A zarándoklatokat jámbor és tekintélyes férfiak vezetésére kell bízni, több napos búcsújárást pedig csakis az illető lelkész felügyelete alatt szabad tartani. A búcsújáró helyeken gyóntató atyáknak pedig „szigorú vizsgálat” után adják meg a joghatóságot, „s ezek óvakodjanak minden könnyelműségtől és elhamarkodástól”.⁷⁹

A püspöki kar által kidolgozott 10–11. pont kulturális kérdésekkel foglalkozott: „Catholicum Institutum alakítása, jó és olcsó könyveket kiadó

⁷³ GyEL. I.1. 15. 15. Széplaki II., 1848. augusztus 9.

⁷⁴ GyEL. I.1. 15. 3. Győri alsó II., 1848. augusztus 8.; 17. Szanyi I–II., dátum nélkül.

⁷⁵ GyEL. I.1. 15. 12. Szentmártoni II., 1848. augusztus 4.; 14. Csepregi II., 1848. augusztus 1.; 19. Tatai II., 1848. július 31.

⁷⁶ GyEL. I.1. 15. 3. Győri alsó II., 1848. augusztus 8.

⁷⁷ GyEL. I.1. 15. 4. Soproni II., 1848. július 27.; 2. Győri közép II., 1848. augusztus 3.

⁷⁸ GyEL. I.1. 15. 14. Csepregi II., 1848. augusztus 1.

⁷⁹ GyEL. I.1. 15. A megyei tanácskozás jegyzőkönyve. Piszkozat.

társulat pártolása és terjesztése”. A kerületek legnagyobb része elvben támogatta a kérdést. Előbbinek tervezete ismert volt az atyák előtt, hiszen a *Religio és Nevelés* 1848. április 20-i száma részletesen kitért a „Catholicum Institutum” kérdésének tárgyalására. A cikk szerzője angol katolikus mintára egy vegyes, világiakat és egyháziakat magában foglaló társaságot vázolt fel.⁸⁰ Egyik-másik beadványból látható, hogy megértették az ügy fontosságát: „czélszerű volna minden plebaniai községben néhány tagokat választani, kik az Egyháznak érdekét felfogván, általuk sikerelne a’ jó és olcsó könyveket kiadó társulatnak a’ nép közötti pártolása, és erkölcsös szokásoknak a’ községbeni behozatala”.⁸¹ A soproni kerület pedig „nem szóval csak, hanem azonnal tettleg is pártolá [...], magát a küldött aláírasi íven a nevezett társulat résztvevő tagjai közé besorozván”.⁸² A megyei klérus hasonló lelkesedéssel fogadta az egyházi lap támogatását. Egyesek a nemzeti zsinat utasítását várták, mások konkrét elképzeléseket vetettek papírra, ismét mások anyagi áldozatokra is vállalkoztak. Fenntartását általában úgy látták biztosítottnak, hogy „legalább minden egyházi kerület az egész magyar honban járassa, ezzel egyesek bőkezűsége ki nem záratván”.⁸³ A csepregi kerület papsága a saját tapasztalatából indult ki: „A’ Religio és Nevelés czimű egyházi folyó-iratból kerületünk több példányt hozat, mit ha több kerületek is követnek, úgy e’ folyó irat biztosítva leend.”⁸⁴ A soproniak pedig a jövőre vonatkozóan határozták el, hogy „ezután mindég a kerületi papság saját költségén két példányt fog az említett egyházi lapból járatni”.⁸⁵ Az egyházi lapot és a kiadandó könyveket illetően fő kritériumokként hangzottak el, hogy egyrészt a „műveltek és a’ nép felfogásaihoz alkalmazott modorba szerkeztessen”, másrészt pedig a „divatózó nyelveken”, mivel „megyénk híveinek tetemes része németül és horvátul beszél”.⁸⁶ Egyedül a mosoniak vélték célszerűnek latin nyelven kiadatni, a klérus nyelvi megoszlásának ellensúlyozására.⁸⁷ A Győrben tartott megyei értekezleten mind a „Catholicum Institutum”, mind a jó és olcsó könyveket kiadó társulat a „legmelegebb részvétellel pártoltatik”. Annyit kértek csupán, hogy az egyházmegye szükségletére németül és horvátul is adják ki ezeket a könyveket. A *Religio és Nevelés* folyóiratot egyhangúan pártolták, fennmaradását pedig úgy látták biztosítva, ha minden kerületet köteleznének két példány előfizetésére, azokon kívül, amelyeket egyes lelkipásztorok maguknak járatnak. A szanyi kerület óhaját is figyelembe véve javasolták: a lap szerkesztőjének a nemzeti zsinaton „méltányos elismerés és köszönet szavaztassék”. Mindazonáltal egy katolikus politikai lap megjelenését is szükségesnek tartották.⁸⁸

⁸⁰ TAMÁSI, 2013. 77–78. p.

⁸¹ GyEL. I.1. 15. 2. Győri közép II., 1848. augusztus 3.

⁸² GyEL. I.1. 15. 4. Soproni II., 1848. július 27.

⁸³ A kerületek többsége hasonló óhajot fogalmazott meg. Idézet: GyEL. I.1. 15. 3. Győri alsó II., 1848. augusztus 8.

⁸⁴ GyEL. I.1. 15. 14. Csepregi II., 1848. augusztus 1.

⁸⁵ GyEL. I.1. 15. 4. Soproni II., 1848. július 27.

⁸⁶ GyEL. I.1. 15. 19. Tatai II., 1848. július 31.; 10. Magyaróvári II., 1848. augusztus 3.

⁸⁷ GyEL. I.1. 15. 11. Mosoni II., 1848. augusztus 2.

⁸⁸ GyEL. I.1. 15. A megyei tanácskozás jegyzőkönyve. Piszkozat.

A Dresmitzer júliusi körlevelében közölt 21 pont közül a megyei zsinat résztvevői és a kerületi papság különös gonddal kezelték a fegyelem korszerű szilárdítására vonatkozó kérdést, bár akadt olyan is, aki még a véleményformálásra sem érezte magát feljogosítva.⁸⁹ Az ügy fontosságát a gyakorlatban előforduló problémák indokolták. A püspöki kar a papi fegyelem szigorítását a szerzetesekre is értette, és ennek szellemében tárgyalták azt a győri egyházmegyei tanácskozáson. (A hatályos egyházi jogi döntés szerint ebben a kérdésben dönteni sem nemzeti, sem pedig tartományi zsinatnak nincs joga. A tridenti zsinat csak azon szerzetesek felett ismeri el a püspök felügyeleti jogát, akik zárdához nem tartozó világi személyek körében lelkészkednek, a lelkipásztorkodást illető ügyekben. Ugyanez érvényes a zárdában tartózkodó nem szerzetes tagokra is. Ez azonban nem zárta ki a nem döntésként megfogalmazott elvi állásfoglalás lehetőségét.)⁹⁰ Legelőször is a papneveléssel kapcsolatos észrevételeiket fogalmazták meg. A növendékek felvételére a legnagyobb gondot kell fordítani, „tekintettel lévén főleg romlottan erkölcsiségük, alázatosságuk ’s egyházas szellemükre”, őket „példás tudományos és tapasztalt” előjárók neveljék és oktassák, különösen érvényes ez a pasztorális és katechetikai tanokra, ahol csak a „lelkipásztorságban gyakorlott egyén alkalmaztassék”. Ezekon felül a buzgóbb papi lelkiületet, ájtatosságot és az imádság fontosságát hangsúlyozzák. Szorgalmazzák a papok gyakoribb gyónását, s ennek előmozdítására a kerületi lelkigyakorlatok bevezetését látták a legjobb megoldásnak, „mellyek alkalmával lelkileg megújulva nyilván a templomban szent gyónás után együtt részesüljenek az Oltáriszentségben”. Bár a megyei lelkigyakorlatot is kívánatosnak tartották, az egyházmegye nagy kiterjedéséből adódó nehézségekkel is számoltak. A javaslatok következő csoportja a lelkipásztorkodó papság felkészültségére, a szertartások épületes végzésére vonatkozott, végül az egyházfegyelmet érintő óhajokat fogalmazták meg. A klérus életmódjában és magaviseletében „szorosán alkalmazkodjék” az egyház előírásaihoz: „A papnak személye, gondolkodása, beszédje, társalgása, és háza olly tiszta legyen, hogy még ellenségünk is tartózkodjék rosszat mondani rólunk.” Az alesperesek hatáskörébe utalták, hogy az erkölcsileg eltévelyedett papot testvérileg figyelmeztesse hibáira, ha ez nem használna, akkor a kerületi koronában kell őt meginteni, paptársai jelenlétében, barátilag és szeretettel. Ha ennek ellenére sincs esély a javulásra, a szentszéknak kell őt feljelenteni. A tanácskozáson részt vevők szerint ugyanezt az eljárást kellene alkalmazni a káptalanoknál is. Azok számára, akik a szentszék büntető ítélete után sem lépnek a javulás útjára, „országos javító házak” felállítását javasolták. A fegyelem szilárdítását tehát inkább javító, mint elmarasztaló jellegű büntetések alkalmazásától várták. Talán ez állt annak háttérében, hogy az Egyház közösségéből való kizárást elméleti lehetőségként sem említették meg a jegyzőkönyvben.⁹¹ Az egyházmegye papsága is hasonlóan vélekedett,

⁸⁹ „Míthogy ez a’ pont egyes Egyházi Kerületnek tanácskozása terén túl esik, így ennek tárgyalásátul annál is inkább óvakodtunk, mivel tanácsosabbnak véltük erre nézve azoknak bölcs utasítását bevárni, a’ Kiket a’ S. Lélek az Isten Egyházának kormánya mellé állított.” GyEL. I.1. 15. 18. Kisbéri II., 1848. augusztus 3.

⁹⁰ TAMÁSI, 2013. 168–169. p.

⁹¹ GyEL. I.1. 15. A megyei tanácskozás jegyzőkönyve. Piszkozat.

a nagymartoni, szanyi és a tatai kerület azonban súlyos esetekben az egyházi rendből való kizárást is kilátásba helyezte: „Ki felejtve felséges hivatását, feslett élete által, csak a megütközés köve, és a botránynak sziklája a' nép előtt: szűnjön meg pap lenni; s minthogy az újabb törvények értelmében, szabad az egyházi rendet elhagyni; szoros következetességgel zárassék ki az illy makacs papi egyén”.⁹² Hogy a püspök jobban megismerje papjait, a csepregiek szerint „Igen célszerű lenne még, ha a' lelkészek buzdítására, és sz[ent] hivatásuk pontosabb vezetésére, ha a' megyei Főpásztor vasárnapokon hol egyik, hol másik plébánust tudta nélkül is a' templomban meglepné, 's beszédjét kihallgatná.”⁹³ Néhány kerületben a lelkipásztorkodó papság önképzését is fontosnak tartották. A féltoronyiak szerint más egyházmegyék példáját követve célszerű volna „időről-időre megfajtható egyházas kérdéseket kitűzni”, a magyaróváriak pedig ezen túlmenően azt is jónak látták, hogy negyedévenként „kerületi gyűlések, tudományos értekezés végett tartassanak, a' hol egyik vagy másik valamely eleve kitűzött Theologiai kérdéstről tudományos és korszerű előadást tartson, 'e kölcsönös, barátságos vitatkozás után az eszmék kicseréltesse- nek, s tisztuljanak”.⁹⁴ A megyei jegyzőkönyvben megfogalmazták, hogy a „mostaninál célszerűbb Breviariomot” kívánnak kezükben látni. Ez az óhaj egyes kerületek beadványában is szerepelt. A szanyi gyűlésen „gyökeres javítását s célszerűbb alakítását” sürgetik, a kapuvári kerületben pedig részletesen meg is indokolták, miért lenne erre szükség: nagyobb helyeken a lelkipásztori teendők általában egész napját betöltik az egyházi embernek, „a' hosszú Zsoltárok, és Leczkék éjféltől maradtak, és a' jó szívű lelkész – ha alhatik mégis – álmában is azokkal vesződik!” Továbbá: „Kiváltképpen az Énekek énekei sokszor a fiatalabbak képzelődéseit mosolyra indíttják – hanem egyszer-másszor olly homályosak, hogy azok megmagyarázásában a' tanárok is törölgették homlokukat. [...] Nem volna tehát céliránytalan egy vasár-ünnepekre, és más alkalmakra áhítatos imádságos könyvet – talán anyanyelveken – kiállítani, és azt hozzá vévén az olvasót is használni.”⁹⁵ A tridentini zsinat határozata értelmében a Breviárium végzésénél csak a latin nyelvet szabad használni,⁹⁶ s ezért inkább a zsolozsma reformját vagy kiváltását javasolták.

Az egyházi fegyelem kérdéskörén belül került tárgyalásra a papság életmódjára vonatkozó két elvi állásfoglalás: nevezetesen a papi ruházat és a cölibátus kérdése. Utóbbi szintén azok közé tartozik, amelyről a nemzeti zsinatnak nincs joga dönteni, véleményalkotásra, javaslattételre azonban van lehetősége. Bár a zsinat történetében a cölibátus kérdését szokták a legnagyobb botránnyá minősíteni,⁹⁷ a győregyházmegyei tanácskozáson

⁹² GyEL. I.1. 15. 5. Nagymartoni kerület, keltezés nélkül.; 19. Tatai II., 1848. július 31.; 17. Szanyi I–II., dátum nélkül. Idézet a tataiak beadványából.

⁹³ GyEL. I.1. 15. 14. Csepregi II., 1848. augusztus 1.

⁹⁴ GyEL. I.1. 15. 9. Féltoronyi II., 1848. augusztus 8.; 10. Magyaróvári I., 1848. július 10.

⁹⁵ GyEL. I.1. 15. 17. Szanyi I–II., dátum nélkül.
; 16. Kapuvári II., 1848. augusztus 8.

⁹⁶ TAMÁSI, 2013. 107. p.

⁹⁷ TAMÁSI, 2013. 163. p.; SARNYAI CSABA MÁTÉ: A radikális alsópapság követelése és az egyházi vezetés reagálása 1848-ban. In: Egyház és politika a XIX. századi

– ritka kivételként⁹⁸ – arra az álláspontra helyezkedtek, hogy a papi nőtlenséget továbbra is meg kell őrizni. Ugyanez vonatkozott az eddig is viselt, az egyháziakat a világiaktól megkülönböztető papi ruházatra is.⁹⁹ A kerületi jegyzőkönyvek tanúsága szerint a papság inkább tartózkodott a véleménynyilvánítástól. Abban a néhány districtusban, ahol érdemben foglalkoztak a kérdéssel, inkább a lelkipásztor felelősségét, körütekintését hangsúlyozták: ritkábban társalogjanak a világiakkal, „gazdaasszonyaikat figyelemmel megválasszák, és vélek ne kocsikázzanak; világi házakba óvatossággal járjanak”.¹⁰⁰ Egyetlen jegyzőkönyv, a magyaróvári kerület első beadványa helyezkedett elvi álláspontra a papi nőtlenség védelmében:

„Ha némely egyháziak vér ösztönének engedve, a' nőtlenség megszüntetése végett petitioval járulnának a' zsinathoz, kívánatuk véleményünk szerint, nem teljesítendő, mert a nőtlenség mellett harczoló okok, úgymint a' szent szolgálatra méltó kiváló bizonyos lelki és testi tisztaság, és ne hogy az egyházi személyek a' családi 's világi gondok által hivatásukban akadályoztassanak, meggyőződésünk mélyebben hatnak, mint bármely ellenkező okok; bizonynyal semmi rossz nem lehet abban, mit Krisztus és az Apostolok ajánlottak.”¹⁰¹

A papi öltözetre nézve is egyetértés mutatkozott annak megtartásában, néhol azonban kérték, egyházi ténykedéseken kívül engedtessek meg a világi viselet hordása. A javaslatok szerint ez a ruha kényelmes, tisztességes, bármilyen színű és szabású, „de csak szerény és férfias” lehet, illetve a pap „mindig illően és jellemzőleg öltöztetve legyen”, hiszen ha a papi öltöny „nem teszi a papot, annál kevésbé az Attila, Pantalon, Frakk”.¹⁰²

Az elmondottakon kívül voltak még olyan pontok, amelyeket a megyei gyűlésen jegyzőkönyvbe foglaltak. Ezek egyike a megyéspüspökre vonatkozott: évenként látogassa meg egyházmegyéje egy részét, és gyakrabban szolgáltassa ki a bérmlás szentségét, évente hívjon össze egyházmegyei zsinatot. A főesperesek pedig minden évben tegyenek hivatalos látogatást.¹⁰³ (A kerületi tanácskozásokon is felmerült óhajok voltak ezek.)¹⁰⁴ Ezután fogalmazták meg a szerzetesekre vonatkozó elképzelésüket, „kik közt a fegyelemnek még inkább kelletik virágoznia”. Növendékeiket „kettőztetett szorgalommal” válasszák meg, neveljék őket istenfélelemben, és vezessék vissza őket regulájuk eredeti tisztaságára és üdvös szigorára: „A szerzetesi alázatosságot, egyszerűséget mindenben tanúsítsák, mély tudományosság, tiszta erényesség, példás istenesség, és lángoló szent buzgalomban folytonosan haladni törekedvén.” A kolduló

Magyarországon. Szerk.: Hegedűs András – Bárdos István. Esztergom, 1999. 57–82. p., 69. p.

⁹⁸ HERMANN, 1973. 424. p.

⁹⁹ GyEL. I.1. 15. A megyei tanácskozás jegyzőkönyve. Piszkozat.

¹⁰⁰ GyEL. I.1. 15. 9. Féltonyos II., 1848. augusztus 8.; 6. Kismartoni II., 1848. július 31.

¹⁰¹ GyEL. I.1. 15. 10. Magyaróvári I., 1848. július 10.

¹⁰² GyEL. I.1. 15. 4. Soproni II., 1848. július 27.; 9. Féltonyos II., 1848. augusztus 8.

¹⁰³ GyEL. I.1. 15. A megyei tanácskozás jegyzőkönyve. Piszkozat.

¹⁰⁴ Moson, Magyaróvár, Tata, Győri közép.

rendekre vonatkozóan kérték, hogy „mint a papság tekintélyét lealacsonyítók”, szüntessenek meg, így a szerzetesek száma is annyira fog mérséklődni, hogy alapítványaikból és jövedelmeikből el tudják magukat tartani. A megyei jegyzőkönyv fogalmazványában utólag áthúzták az exemptio megszüntetésére és a szerzeteseknek a megyéspüspök felügyelete alá történő helyezésére vonatkozó kívánságot.¹⁰⁵ A kerületi gyűléseken több helyen javasolták ezt, míg mások a növendékek körültekintőbb megválasztását, illetve a rendi szabályok szigorúbb megtartását kérték. Széplakon és Kismartonban a fogadalomtételre, illetve a szerzetesek életkorára vonatkozó elképzeléseket is papírra vetettek.¹⁰⁶ A féltoronyi esperesség 12. pontja és a magyaróváriak beadványa hatására a zsinatoló atyák is jegyzőkönyvbe foglalták sérelmüket, hogy a nemzetőrségbe egyházi személyeket is besoroztak, és az ezzel kapcsolatos folyamatok sikertelenek maradtak. A püspöki kar próbáljon megegyezni a kormánnyal, ha ez nem vezet eredményre, akkor a nemzeti zsinat intézkedjen.¹⁰⁷

Az üresedésben lévő püspöki székek betöltésének mikéntje már Dresmitzer helynök első körlevelében is hangsúlyos szerepet kapott (A tíz pontos tematika 5. pontja). A kérdése ekkor nagyon is aktuális volt: az 1848. évi 3. törvénycikk ugyanis az új miniszteri közigazgatás alá rendelte – a püspökök és az alsóházi képviselők heves tiltakozása ellenére – az egyházzal kapcsolatos ügyintézés. Az egyházi vezetők számoltak azzal az eshetőséggel, hogy a kormányok gyakran cserélődnek, s nem mindegy, ha egy vallásellenes, protestáns, vagy csak vallásilag közömbös kormányzat gyakorolja a királyi főkegyúri jogot.¹⁰⁸ Általános óhaj volt a kerületek részéről, hogy ismét az Egyház legyen illetékes püspökeinek kinevezésében, és lehetőleg az ősi példát követve, az érintett egyházmegye papságának kijelölési jogával, „melly megvéjének viszonyait és egyéneit leginkább ismeri”. A győri közép kerület papsága éppen abban látott „kimondhatatlan nagy veszélyt”, ha a változó minisztérium olyan püspököket ajánl az egyházmegyék élére, „kikben az fel nem találhatik, a’ mi az Egyház testében kívántatik”. Ha a kinevezés jogát az uralkodó továbbra is magának kívánja fenntartani, akkor egy egyházi zsinaton kijelölt három alkalmas személy közül válasszon egyet. Hasonló véleményen voltak a csepregiek, azon kitételrel, hogy a jövőben a kijelölés jogát az évenként tartandó megyei zsinat gyakorolja. A tataiak elképzelése szerint minden egyes esperesség küldöttjeiből alakítandó választmány jelölje ki a magyar katolikus papság köréből „a közbizodalom és szeretet egyénjeit”, akik közül az legyen az egyházmegye püspöke, aki a legtöbb szavazatot kapja. „Elsőség adasson a megyebéli papnak, és nélkülözhetlen feltétül kimondatott, hogy csak olly egyén választható meg püspöki székre, ki a lelkipásztorkodás hivatalába jártas.”¹⁰⁹ Az alsópapság tehát részt kíván venni a püspökök választásában, „mert csak így remélheti, hogy nem mostoha, hanem édes atyát nyer”.¹¹⁰

¹⁰⁵ GyEL. I.1. 15. A megyei tanácskozás jegyzőkönyve. Piszkozat.

¹⁰⁶ GyEL. I.1. 15. 15. Széplaki II., 1848. augusztus 9.; 6. Kismartoni II., 1848. július 31.

¹⁰⁷ GyEL. I.1. 15. A megyei tanácskozás jegyzőkönyve. Piszkozat.

¹⁰⁸ TAMÁSI, 2013. 85–86. p.

¹⁰⁹ GyEL. I.1. 15. 2. Győri közép II., 1848. augusztus 3.; 14. Csepregi II., 1848. augusztus 1.; 19. Tatai II., 1848. július 31.

¹¹⁰ GyEL. I.1. 15. 10. Magyaróvári I., 1848. július 10.; 16. Kapuvári II., 1848. augusztus 8.

Győrben az alábbiakban összegezték a püspöki székek betöltésének kérdését. A megyei papság összessége, titkos szavazással jelöljön ki három személyt, „kiknek egyikét Ő Felsége rövid időn belül kinevezni kegyeskedendik”. Ugyanígy választanak a magasabb rangú papokat és a kanonokokat is, hogy közülük a megyéspüspök nevezze ki a legalkalmasabbat.¹¹¹

A győrmegyei papság nemcsak a püspökök kijelölését, hanem az alesperesek választását is demokratikusabb alapokra kívánta fektetni: tehát nem a kinevezést, hanem a választást szorgalmazta. Többen megfogalmazták, hogy a kerületi papság tagjai közül, szavazattöbbséggel, bizalom útján kell a választást lebonyolítani, a legidősebb plébános elnöklete alatt. A püspök beleszólását illetően azonban megoszlottak a vélemények: szükséges-e vajon a megyéspüspök, illetve az egyházmegyei hatóság megerősítése (a többség így látta jónak), vagy nincs szükség felsőbb tekintély jóváhagyására. A csepregiek a kanonokok kinevezésére is gondoltak: az évenkénti egyházmegyei zsinat jelölése alapján a főpásztor nevezze ki őket.¹¹² Nem volt nehéz eldönteni, mi kerüljön bele a megyei jegyzőkönyvbe: az alespereseket a kerületi papság választja titkos szavazás útján, majd megerősítés végett felterjeszti a megyéspüspöknek.¹¹³ Érdemes itt egy pillantást vetni a hatályos egyházi előírásokra, melyek szerint a püspök saját egyházmegyéje területén minden egyházi hivatalra szabad és teljes adományozási joggal bír (*collatio libera*).¹¹⁴ Az esperesi kerületek többsége szükségesnek tartotta ugyan a püspök aktív részvételét, kinevezési jogát azonban megerősítő tevékenységre redukálta, és a megyei tanácskozás résztvevői is elfogadhatónak vélték igazodni ehhez az eljáráshoz. A püspök kezdeményező jogát csupán a magyaróvári kerület második beadványa említi: a főpásztor, illetve annak távollétében a káptalani helynök jelöljön ki kerületenként három személyt, a választás jogát azonban ők is a kerületi papságnak tartanak fenn. A győri alsó kerület gyűlésén felhívták a figyelmet egy korabeli hiányosságra, hogy a főesperesek neve ne csak az egyházi névtárakban legyen feltüntetve, hanem a valóságban is gyakorolják hatáskörüket.¹¹⁵

A plébánosok és káplánok kongruájának kérdésében a papság reményteli várakozással tekintett a nemzeti zsinatra, s „méltányos és igazságos” megoldást kívánt. Jövedelmeiket ugyanis úgy látták leginkább biztosítottnak, ha birtokaikat saját maguk kezelik, s amennyire lehetséges, a földbirtokokra kellene azt alapítani. Ha azok továbbra is az egyháziak kezelésében maradnak, akkor a fennálló hiányokat és panaszokat meg kell vizsgálni, ha pedig az állam veszi át azokat, akkor gondoskodjon a papok illő eltartásáról. A széplakiak viszont óva intettek attól, hogy ez megtörténjen: „Ha a Status fizetne bennünket, hová lenne Egyházunknak lelkesedéssel felkarolt függetlensége? Ha a vallás ministerének tetszenék, predikáló székeinket politikai szószékeké varázsolhatná át, különben a

¹¹¹ GyEL. I.1. 15. A megyei tanácskozás jegyzőkönyve. Piszkozat.

¹¹² GyEL. I.1. 15. 16. Kapuvári II., 1848. augusztus 8.; 14. Csepregi II., 1848. augusztus 1.

¹¹³ GyEL. I.1. 15. A megyei tanácskozás jegyzőkönyve. Piszkozat.

¹¹⁴ TAMÁSI, 2013. 94–95. p.

¹¹⁵ GyEL. I.1. 15. 10. Magyaróvári II., 1848. augusztus 3.; 3. Győri alsó II., 1848. augusztus 8.

fizetésnek felfüggesztésével fenyegetődő.”¹¹⁶ Aggodalmukban a soproni papság is osztozott: „Igen is készebbek vagyunk cum paupere Christo némi fogyatkozást szenvedve munkálódni az Úr szőlőjében, mint anyagi hasznokért a Status bérenceivé szegődni.”¹¹⁷ Ezért inkább jobb lenne, hogy az egyház pótolná ki a hiányzó összegeket. Ennek módját a legtöbben alapítványokon keresztül vélték célszerűnek biztosítani. A locsmánci kerület papjai viszont azon reményüket fejezték ki, hogy az 1848. évi 20. törvénycikk alapján a kormányzat a katolikus papság ellátásáról, „minthogy ez a kormány iránt mindig hű volt, gondoskodni fog”.¹¹⁸ A nagymartoni gyűlésen úgy vélték, államilag kellene meghatározni a lelkészek ellátására szánt összeget, az ingatlan birtokok sértetlenül hagyása mellett. Mosonban a plébánosok részére 800–1000, a káplánoknak pedig 300 forintos fizetést elégségesnek gondoltak. A csepregi és a magyaróvári kerületben háromkulcsos rendszert dolgoztak ki: 800, 1000 és 1200 forintos kategóriában a plébánosoknál, a káplánok fizetésére pedig 200–300 pengőforintot javasoltak.¹¹⁹ A káplánok sorsán enyhítendő, többen szerették volna függetleníteni őket a plébánosoktól hivatási körükben és az anyagiakban, és tisztességes jövedelmet biztosítani nekik. Külön óhajként fogalmazták meg a kapuváriak, hogy „a’ segédlelkészek előléptetésében rend tartassék, és azoknak az Úr szőlőjében dicséretesen töltött évei megszámtassanak, és ezek szerint jutalmaztassanak”.¹²⁰ A megyei zsinaton megpróbálták megnyugtatóan rendezni a kérdést, lényegében mégis a tervezett nemzeti zsinatra bízták az érdemi döntést. A lelkészek ingatlanait továbbra is sértetlenül kell megőrizni, és jövedelmeiket a kongruába beszámítani. A plébános és káplán illetményének hiányát egy újonnan alakítandó, egyháziakból és világiakból álló választmány kezelte alaphól kell kipótolni. A püspököket kell kérni, hogy hozzanak intézkedést a javadalmak célszerű elrendezéséről, és az ebből származó bevétel gazdagítsa az alapot. A káplánok fizetésének minimumát 120 pengőforintban vélték kielégítőnek, a káplántartásért pedig további 100 forintot szántak a plébánosoknak.¹²¹

A Győri Egyházmegye papságának élénk érdeklődése bontakozott ki a párbér megváltásának kérdésében. A lelkipásztorok átértékelték a döntés súlyát, hiszen időről időre szembesültek a rideg valósággal: „Semmi sem teszi személyeinket híveink előtt gyűlöletesebbé az évi tartozmányok követelésénél” – jellemezték a helyzetet a széplaki kerületi gyűlésen.¹²² A féltoronyiak szerint pedig „legjobban segítve volna, ha ennek kiszolgáltatását a község magára vállalná!”¹²³ A pozsonyi törvénykezésen

¹¹⁶ GyEL. I.1. 15. 5. Nagymartoni kerület, keltezés nélkül.; 9. Féltoronyi II., 1848. augusztus 8.; 3. Győri alsó II., 1848. augusztus 8.; 15. Széplaki II., 1848. augusztus 9.

¹¹⁷ GyEL. I.1. 15. 4. Soproni I., 1848. július 11.

¹¹⁸ GyEL. I.1. 15. 13. Locsmánci II., 1848. augusztus 10.

¹¹⁹ GyEL. I.1. 15. 5. Nagymartoni kerület, keltezés nélkül.; 11. Mosoni II., 1848. augusztus 2.; 10. Magyaróvári I., 1848. július 10.; 14. Csepregi II., 1848. augusztus 1.

¹²⁰ GyEL. I.1. 15. 18. Kibéri II., 1848. augusztus 3.; 19. Tatai II., 1848. július 31.; 16. Kapuvári II., 1848. augusztus 8.

¹²¹ GyEL. I.1. 15. A megyei tanácskozás jegyzőkönyve. Piszkozat.

¹²² GyEL. I.1. 15. 15. Széplaki II., 1848. augusztus 9.

¹²³ GyEL. I.1. 15. 9. Féltoronyi II., 1848. augusztus 8.

hoztak ugyan kárpótlási ígéretet – a tized eltörlésének kimondásakor –, azonban az állam csak abban az esetben tudta volna ezt végrehajtani, ha az egyházi alapítványok kezelését is megkapta volna. Ezekről azonban az egyháziak nem voltak hajlandók lemondani.¹²⁴ A kérdés tisztázásához először is meg kell állapítani, az egyes terményekből mi az a mennyiség, ami feltétlenül szükséges. Ami ezen felül marad, azt lehetne készpénzben megváltani – vélekedtek a közép győri kerületben. A magyaróváriak inkább azt látták jónak, hogy a hívek belátására és teherbíró képességére kellene bízni a párbér megváltását.¹²⁵ Egyetértés bontakozott ki abban, hogy a járandóságokat a községi előjáróság kötelessége beszedni, csupán Széplakon gondolták úgy, hogy egy egyháziakból és világiakból álló bizottmányra kellene bízni a párbér beszédését és kiosztását. A kisbériek nem csak a párbérnek, „hanem minden egyéb munkabeli tartozásoknak is, mellyeket eddig híveink viseltek, örök időkre általánosan ellene mondunk, és azoknak csak méltányos megváltását követeljük, a’ melly megváltást a törvényes Előjáróság szedjen be”.¹²⁶ A párbér megváltása mellett foglaltak állást az egyházmegye augusztusi tanácskozásán is. Kézenfekvő megoldásként javasolták, hogy közmegegyezéssel megállapított deputátummal kell azt megváltani, mivel „a természetényekbeni jövedelem biztosb a változó értékű pénznél, és a hívek amazokat, mellyek birtokukban vannak, könnyebben meg is adhatják”. Ennek beszédése és meghatározott időben való kiadása a községi előjáróság feladata lenne.¹²⁷

A papi nyugdíjalap kérdésében a kerületek általános óhajaként fogalmazódott meg, hogy betekintést nyerjenek a pénzügyekre: „még is legyen szabad kérdezni, hogyan áll a’ megyei pénztár?”¹²⁸ Némely districtus erősebb hangot ütött meg: „Követeli az esperesség: hogy valamennyi nyugdíjas számadások, a’ Kelcz-féle alapítvány eddigi számadásai jelen állapotja és ezután kezelése az egész megyével közöltessenek.”¹²⁹ Egyetértés alakult ki abban, hogy „az Úr szőlőjének munkálásában megfáradt” lelkészek kapják meg az őket illető, tisztességes ellátást. Ha az erre a célra létrehozott alapítvány elégtelen volna, kötelezni lehetne az egyházmegye papjait, beleértve a megyéspüspököt is, hogy jövedelmük meghatározott százalékát áldozza fel,¹³⁰ nagyobbrészt azonban önként is készek voltak erre a célra adakozni.¹³¹ Több kerületben 400 pengőforintot javasoltak évi nyugdíjnak, a magyaróváriban hatszázat, a nezsideri esperességben pedig a lelkészek részére 500, a segédlelkészeknek pedig

¹²⁴ TAMÁSI, 2013. 142. p.

¹²⁵ GyEL. I.1. 15. 2. Győri közép II., 1848. augusztus 3.; 10. Magyaróvári II., 1848. augusztus 3.

¹²⁶ GyEL. I.1. 15. 15. Széplaki II., 1848. augusztus 9.; 18. Kisbéri II., 1848. augusztus 3.

¹²⁷ GyEL. I.1. 15. A megyei tanácskozás jegyzőkönyve. Piszkozat.

¹²⁸ Egyöntetű kívánság volt ez a kerületek részéről, és valamennyi jegyzőkönyvben megtalálható. Idézet: GyEL. I.1. 15. 13. Locsmáncsi II., 1848. augusztus 10.

¹²⁹ GyEL. I.1. 15. 10. Magyaróvári I., 1848. július 10.

¹³⁰ GyEL. I.1. 15. 15. Széplaki II., 1848. augusztus 9.

¹³¹ Kapuvár, Szany, Moson, Kis- és Nagymarton, Nezsider, Győri közép, Csepreg, Szentmárton, Féltony.

300 forintot legalább biztosítottak volna.¹³² Sokan méltatlannak tartották, hogy „az erkölcsileg megrótt egyénekek”, „kik fenyíték alatt vagynak”, a nyugalmazott papok egy fedél alatt lakjanak, mert ez egyrészt rájuk nézve, másrészt az egész egyházi rendre nézve is megalázó.¹³³ Ugyanis egy épületben laktak az ún. deficientekkel, akikről a házat *deficientia-háznak* (*domus deficientium sacerdotum*) is nevezték.¹³⁴ Mielőbb megoldást kell találni a problémára: a nyugdíjas papok illő ellátásban részesítve, „ki-ki ott, azokkal és úgy töltené el öreg napjait, a mint neki tetszik”, a deficientekre nézve pedig „legcélszerűbbnek ítélvén azoknak valamely szigorúbb fegyelmű kolostorbai zárását, hol, a csendes magányba vonulás, és némely megtartóztatási szabályok tán legalkalmasabb eszközök lehetnének a még nem egészen megrögzött büntetésekre javítására”.¹³⁵ A kapuvári *districtus*-ban szomorúan állapították meg, hogy egyes lelkipásztorok „a’ Váczi siket némák, Pesti vakok, vagy tébolydára rendelt segedelmeket” jobban tennék, ha „a’ lelkek halászattyában elaggott, vagy ezen szent hivatalra bármi oknál fogva alkalmatlanná lett” papok javára fordítanak.¹³⁶ A megyei zsinaton mindezeket a problémákat szerették volna megoldani. Egyetértettek abban, hogy a fenyíték alatt lévőktől el kell különíteni az érdemesült papokat. Viszont senkit sem szabad felvenni soraikba, és senkit sem szabad az évi négyszáz pengőforintos nyugdíjban részesíteni addig, amíg kerületbeli paptársai bizonyítványaikkal alá nem támasztják, hogy arra érdemes. Amennyiben a számadások megvizsgálása után kiderülne, hogy a mostani alap nem hoz kellő jövedelmet, akkor az egyházmegye papsága késznek mutatkozik arra, hogy jövedelmének meghatározott százalékát évenként felajánlja e célra, illetve nevezetes hagyományokkal felsegítse. Kimondták, hogy a számadások kivonatát minden évben közölni kell a kerületekkel, a többi kegyes alapítvány számadásaival együtt. „Az elaggott papok intézete célszerűbb alakítására, és pénztömegöknek megvizsgálására” pedig egy tizenhárom tagú bizottságot neveztek ki, arra törekedve, hogy lehetőleg a papság minden rétegét képviselje valaki.¹³⁷

A megyei papság véleménye a plébánia berendezési tárgyai, a *fundus instructus* kérdésében is nagyon közel állt egymáshoz: a kerületek többségében a használati tárgyak és termények készpénzre váltását

¹³² GyEL. I.1. 15. 18. Kisbéri I., 1848. június 26.; 4. Soproni I., 1848. július 11.; 2. Győri közép II., 1848. augusztus 3.; 14. Csepregi II., 1848. augusztus 1.; 10. Magyaróvári I., 1848. július 10.; 8. Nezsideri I., 1848. június 27.

¹³³ GyEL. I.1. 15. Győri alsó I. és II., 1848. június 26. és augusztus 8.; 15. Széplaki II., 1848. augusztus 9.

¹³⁴ BEDY VINCE: A győregyházmegyei papnevelés története. Győr, 1937. (Győregyházmegye múltjából, II.) 389. p.; UÓ: A győri székeskáptalan története. Győr, 1938. (Győregyházmegye múltjából, III.) 458. p.

¹³⁵ GyEL. I.1. 15. 2. Győri közép II., 1848. augusztus 3.; 15. Széplaki II., 1848. augusztus 9.; 4. Soproni I., 1848. július 11.

¹³⁶ GyEL. I.1. 15. 16. Kapuvári II., 1848. augusztus 8.

¹³⁷ Susich György, Mogyorósy Pál és Silberknoll József kanonokokat, Mogyorósy Mátyás apát és Müller Károly prépost urakat, Tóth József és Somorjai János alespereseket, Tartsay Ferenc tanárt, Kozmár Pál „papnöveldei lelkészt”, a plébánosok közül Vinterl Antalt (Győrsziget), Hess Józsefet (Újváros) és Tóth Antalt (Majorok), a nyugalmazott papság képviselőjében pedig Schumigraszt Józsefet választották meg.

tartották a legjobb megoldásnak. A kishéri kerület papsága szemléletesen fogalmazta meg véleményét: „A' Plebánosok az ő Utódaiknak nem egy vén haszonvehetetlen könyvekkel megrakott almáriomot, vagy egy pár korhadt széket, foszlányos ágyot, hanem inkább csak kész pénzt és gabonát hadjanak, a' miket az olyan új gazdák azonnal használhatnak, és idővel ismét könnyen utódaiknak hátra hagyhatnak.”¹³⁸ A legtöbb helyen felmerült annak igénye, hogy a fundus instructus-t minden plébános legyen köteles egy bizonyos összeggel gyarapítani. A tatai kerületben azt is hozzátették, hogy ahol nincs, ott „véghagyományilag történne a rendelkezés”. A kérdésben a megyei tanácskozmány a többség véleményét tette magáévá, és a következőket fogalmazta meg: „a' bútorok, és haszonvehetetlen könyvek pénzzé változtassanak, a' természetménybeliek pedig továbbra is megmaradjanak”, azzal a feltétellel, hogy a „plébániáról lelépő által, vagy az elhunyt plébános tömegéből” legalább öt pengőforinttal szaporíttassék. Az elkerülhetetlen építkezésekre és tagosításokra fordított azon költségeket, melyeket a plébános az egyházi hivatal engedélyével a sajátjából fizet, húsz évre felosztva az illető lelkész és utódai a megbecsült ár és idő arányában viseljék. „Legnagyobb alávalóságának tekintetnek, hogy ha valaki azon gyümölcsfákat, melyeket ő maga ültetett, változás esetében kiásván elvinné.”¹³⁹

A püspökök által megfogalmazott 19. pont, a „patronatus kérdése, azzal járó teher viselése és joggyakorlatára nézve” szintén problematikus pontnak számított. A kegyuraknak ugyanis komoly jövedelmi veszteséget jelentett a jobbágyság eltörlésére megalkotott 1848: 4. törvénycikk, amelynek következtében esetleg a kegyúri kötelezettségek alóli kibújás is lehetőségessé vált.¹⁴⁰ A győregyházmegyei esperességek egy része úgy vélte, a patronátus intézményét nem kell eltörölni, csupán a kor igényeihez kell alkalmazni, mások azt mondták, csak akkor kell a kérdéssel foglalkozni, ha a kegyurak önként mondanának le. Ez viszont maga után vonná, hogy a hívekre hárul a terhek viselése, sok helyen azonban a közösség nem tudná ezeket fedezni.¹⁴¹ Alapjában véve abban mutatkozott egyetértés, hogy ha valamilyen okból megszűnne a kegyuraság, akkor egy egyháziakból és világiakból álló bizottság, a „Katholicismusnak közös kegyes vallási alapítványai”, vagy a „megyei közpénztár” fedezze a szükséges kiadásokat.¹⁴² Ahol nincs patrónus, ott az egyházi javadalmak hasznélvezői vagy a vallásalap kezelésében lévő birtokok fedezzék a terheket. A patronatussal járó jogokkal kevés helyen foglalkoztak érdemben. A győri középben javasolták, hogy amennyiben egy plébánia megüresedik, azt körlevélben tegyék közhírré, kitűzve a határnapot is, majd a jelentkezők közül a legérdemesebbet nevezze ki a megyéspüspök, illetve egy bizottmány. Ezt az eljárást lehetne alkalmazni az egyházi hivatalnokok, tanárok esetében is, a kanonokságra pedig minden

¹³⁸ GyEL. I.1. 15. 18. Kishéri II., 1848. augusztus 3.

¹³⁹ GyEL. I.1. 15. A megyei tanácskozás jegyzőkönyve. Piszkozat.

¹⁴⁰ TAMÁSI, 2013.

¹⁴¹ GyEL. I.1. 15. 10. Magyaróvári II., 1848. augusztus 3.; 15. Széplaki II., 1848. augusztus 9.; 19. Tatai II., 1848. július 31.

¹⁴² GyEL. I.1. 15. 15. Széplaki II., 1848. augusztus 9.; 2. Győri közép II., 1848. augusztus 3.; 17. Szanyi I–II., dátum nélkül.

kerületből egy jelöltet terjesszenek fel, a választást a püspökre bízva. A féltoronyiak is úgy gondolták, hogy a lelkész választása és kinevezése a püspököt illesse meg, úgy, hogy „a folyamodóknál a szolgálati évekre és érdemekre tekintettel lenni tartozzék”.¹⁴³ A megyei gyűlésen az alábbiak szerint foglalták össze ezeket a javaslatokat. Amennyiben megmaradnak a patrónusok, akkor az eddigi gyakorlat szerint élvezzék jogaikat. Ha pedig lemondanak jogaikról, akkor se háruljon az a hívekre, hanem a kinevezési jog a püspököt illesse meg. A *jus praesentandi* tehát a főpásztor kiváltsága lenne, viszont „a terhek viselése az illető községeket illetné, a mennyire pedig ezek elégtelenek volnának, segítsenek a közös Katholikus pénztárból, vagy pedig az e célra felállított megyei alapból”. Továbbá azt a kívánságukat fogalmazták még meg, hogy az egyházi ténykedések után járó díjakat a nemzeti zsinaton az egész országra nézve egységesen állapítsák meg.¹⁴⁴

A 20. pont vonatkozásában egyes kerületek elégségesnek tartották az eddigi gyakorlatot, mások az újítást szorgalmazták. A többség azt tanácsolta, hogy egy helybeliekből álló bizottság intézze az illető lelkész felügyelete alatt.¹⁴⁵ Nem csak a pénztárra, hanem az iskolai ügyekre is felügyelne, például a hiányzások visszaszorítása, anyagiak rendezése kapcsán, „s meg jelenésével ünnepélyesítené a nyilvános próbatételeket”.¹⁴⁶ Az egyházmegye zsinatán is a fennálló szokást tartották megfelelőnek: a királyi rendeletek értelmében az egyházi pénztár kezelője a templomatyja, a plébános felügyelete alatt. A számadásokra az előjárókat is meg kell hívni. Az iskolai ügyek anyagi részét pedig egy választmányra kell bízni, részletesen azonban nem fejtették ki ennek mibenlétét.¹⁴⁷

A Kolonich-szerződésről alapjában véve két részre oszlott a papság véleménye: azt meg kell szüntetni, mivel senkit sem szabad végrendelkezési jogában korlátozni, illetve egy korszerűbb intézkedést kell a helyébe léptetni. A tataiak hozzátették, hogy „E szerződésnek csak akkor legyen ereje, ha végintézet nélküli halál esete fordulna elő, ellenben szabadságába álljon mindegyiknek, javairól intézkedni.”¹⁴⁸ A Szalontay György esperes elnökletével összeült kapuvári papság viszont arra mutatott rá, hogy a papok hátrahagyott javait „az Egyház a szegények patrimoniumjának mondja, a' magyar törvény pedig a' végrendelet nélkülieket az atyafiak, szegényeknek, és Királyi Fiscusnak rendeli. [...] a' most említett harmad rész is az elaggott, és elem által meg károsult lelkészek hasznára fordíttassék.”¹⁴⁹ A megyei tanácskozáson úgy döntöttek, hogy a Kolonich-féle szerződés, mint a „Clerus jogaira nézve felette

¹⁴³ GyEL. I.1. 15. 10. Magyaróvári II., 1848. augusztus 3.; 2. Győri közép II., 1848. augusztus 3.; 9. Féltoronyi II., 1848. augusztus 8.

¹⁴⁴ GyEL. I.1. 15. A megyei tanácskozás jegyzőkönyve. Piszkozat.

¹⁴⁵ GyEL. I.1. 15. 2. Győri közép II., 1848. augusztus 3.; 10. Magyaróvári II., 1848. augusztus 3.; 16. Kapuvári II., 1848. augusztus 8.; 4. Soproni II., 1848. július 27.

¹⁴⁶ GyEL. I.1. 15. 15. Széplaki II., 1848. augusztus 9.

¹⁴⁷ GyEL. I.1. 15. A megyei tanácskozás jegyzőkönyve. Piszkozat.

¹⁴⁸ GyEL. I.1. 15. 4. Soproni II., 1848. július 27.; 2. Győri közép II., 1848. augusztus 3.; 18. Kibérei I., 1848. július 3.; 19. Tatai II., 1848. július 31.

¹⁴⁹ GyEL. I.1. 15. 16. Kapuvári II., 1848. augusztus 8.

sérelmes” intézkedés, töröltessék el. A végrendelet nélkül elhunyt főpapokra nézve is lépjen életbe az alsópapságra vonatkozó törvény.¹⁵⁰

A Győri Egyházmegye példáján keresztül is látható a magyar katolikus papság reform iránti igénye. Bár a nemzeti zsinatot a politikai légkör miatt nem lehetett megtartani, az előkészítő egyházmegyei tanácskozás elérte célját, hiszen a rá bízott feladatot különös gonddal és alaposággal oldotta meg. További szempontokat vet fel a határozatok gyakorlati megvalósítása: Melyek voltak azok a pontok, amelyeket később életbe léptettek, vagy amelyek hatással voltak a Győri Egyházmegye kormányzatára? Ennek vizsgálata azonban meghaladná e tanulmány kereteit.

¹⁵⁰ GyEL. I.1. 15. A megyei tanácskozás jegyzőkönyve. Piszkozat.